Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 ФЕВРАЛЬ 23
Хабарай түрүү шара бар нарын 24
ЧЕТВЕРГ
Гарагай 5
№ 35 (19129)
Газетын сэн.
Хэлсээтэ сэн.

Буряад Республикын Арадай Хуралда

ХАРИЛСАА ХОЛБООГОО БЭХИЖҮҮЛХЫН ТУЛА

Республикын Арадай Хуралай ажад ябуулгынгаа түрүүшын нарануудhаа эхилхэрэ, хүршэ нютагуудай засагай түлөөлхы зургааануудай алишье талын харилсаа холбоо хүргөөхэ шэглэл шэнэн байна.

Илангаала Эрхүүгэй областин Хуули гаргадаг сугаатай иимэ харилсаан сэбхитэйгээр хүргэжэ, байгаа оной эхиндэ удаан болгорой харилсаан тухай хэлсэндэ гар табигдаа hэн.

Харин эдэ үдэрнүүдтэ Шэтын областиин Дүүмэтэй хэлсээнэй проект бэлдэгдэжэ байнхай. Хоёр талаhаа гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзэhэнэй удаа наяын hара хахад болзорой туршада документдэ гар табигдаха бэзэ гээд Арадай Хурал хараална.

Саашадаа Усть-Ордын ба Агын Буряадай автономито округуудтай алишье таладань ашаг үрэтэй харилсаа шэнээр, үргэнөөр хүргөөхөөр хараалагдана. Тэдэнэй Росси Федерациин субъектнүүд боложо, олон асуудалнуудые өөhэдөө шиндхэхэ ехэ эрхэтэй болоhоорнь жэл үлүүтэй саг үнгэрөө. Республикын округуудтай нягта холбоотой хадань тэдэнэй хоорондохи харилсаанууд эдэбхитэйгээр хүргэхэ гэжэ найдамаар.

Энэ шэглэлээр түрүүшын алхамууд хэгдээ. Уласхоорондын ба нютагуудай холбоонуудай, үндэhэн асуудалнуудай, ниитын нэгэдэлнүүдэй ба шажан мүргэлнүүдэй эмхинүүдэй хэрэгүүдэй талаар комитедэй түрүүлэгшэ Д. Ч. Боросгоев, тэрэнэй орлогшо Д. Д. Сундарон ба гэшүүн Б. Н. Намдаков гэгшэдhэ бүридэhэн Арадай Хуралай делегаци окружной Дүүмын урилгаар Шэтын областиин Агын Буряадай автономито округ ошожо ерээ.

Окружной захиргаанай гулваа Г.-Д. Ц. Цедашиев делегациие угтажа абаhан дүршэлөөрөө депутадууд хубаалдаа. Арадай Хуралай ба Агын Буряадай автономито округой Дүүмын хоорондохи хэлсээнэй проект хамтадаа табихабди гэжэ тэдэ хөөрэлдөө.

Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семенов Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын буряадай автономито округто ошожо ерээ. Нютагуудай өөhэдөө өөhэдыгөө хүтэлбэрилхэ асуудалаар тэрэ ехэ hонирхоhон байна. Мүн саашадаа республика округ хоёрой хоорондохи харилсаан тухай хэлсээ баталха тухай хөөрэлдөөн болоо.

Арадай Хуралай хэблэлэй албан.

Мүнөөдэр—Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай үдэр

Фронтовигууд, шагналнуудаа зүүгыт!

Байгша оной Эхэ ороноо хамгаалагшадай үдэр—февралиин 23-да Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаhан фронтовигуудтай уулзалга үнгэргэхөөр хараална. Уулзалгада Улаан-Үдэ хотын, Кабанскын, Загарайн, Ивалгын, Тарбагатайн аймагуудhаа байлдаанда хабаадаhан ветерануудуриг дажа ерэхэ юм. Тиихэдээ Советскэ Союзай Геройнууд, Ленинэй, Дайшалхы Улаан Тугай, Александр Невскиин, Богдан Хмельницкын орденуудаар шагнагдаhан сэрэгшэд энэ уулзалгада хабаадаха болоно.

— Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадагшадай дунда hонин намтартай ветерануудолон. Нэрлэбэл, дайнай ветерануудЦырен Жапович Андыков, Александр Невскиин хоёр орденоор, батальоной командир ябаhан Семен Лазаревич Козлов Дайшалхы Улаан Тугай, Александр Невскиин, Матвей Михайлович Ильинов Александр Невскиин, Богдан Хмельницкын ордендо хүртэhэн, дайнай гал дүлэн соогуур хуягта техникэдэ, сэрэгшэдтэ харгы зам гаргажа үгэдэг байhан Пантелеймон Тарасович Устинович Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай аяар зургаан, Улаан Одоной хоёр орденоор шагнагдаhан байха юм,—гэжэ республикын дайнай, ажалай ветерануудай советэй түрүүлэгшэ М. Ж-Ц. Гармаев онсолно. Уулзалга үдэрэй 4 часаа эхилхэ.

Эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын үдэр—Мартын 8-да Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаhан эхэнэрнүүд, мүн дайнай үеын жэлнүүдтэ ара газарнуудта хүдэлhэн ба дайн байлдаанда хани нүхэрөө алдаhан эхэнэрнүүд уригдажа ерэхээр хүлеэгдэнэ, Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов эдэнэртэй үнэн зүрхэнэй хөөрэлдөө дэлгэхэ, амаршалха юм.

Апрелиин 20-до республикын дайнай, ажалай ветерануудэй ээлжээтэ пленум үнгэргэдэхэ болоо. Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойн баярай пленумдэ хабаадагшадай В. И. Ленинэй памятнигта баглаа сэсэгүүдые табиха юм. Үглөөдэрынь Илалтын үдэрые дүтэлүүлсэхэ хэрэгтэ Буряад Республикын ажалшадай оруулhан хуби гэhэн научно-практическа конференци үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Т. БАДМАИН.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН СОЦИАЛЬНА ХАМГААЛГЫН МИНИСТЕРСТВЫН ТАЙЛБАРИ

Салин багатай, ядарhан зондо туhалха

1995 ондо Социальна хамгаалгын республиканска комплексно программаар— социальна дэмжэлгын нэмэлтэ хэмжээнүүдээр 1994 оной декабриин 12-то баталагдаhан 198-дахи номерой тогтоолые ойлгуулха, тайлбарилха хүдэлмэри ябуулагдана.

МАТЕРИАЛЬНА ТУhАЛАМЖА:

1. Афганистанда наhа барahан сэрэгшэдэй үхибүүдэй квартал бүхэндэ 84000 түхэриг тэдхэмжэ үгэхэ. Абаха оной хаягаар мүнгөнийнь эльгээгдэхэ.

2. 1-дэхи, 2-дохи бүлэгэй инвалид болоhон сэрэгшэдафганецуудта нэгэ дахин үгтэхэ тэдхэмжэ 180000 түхэригтэ хүргэхэ. Абаха оной хаягаар мүнгөнийнь эльгээгдэхэ.

3. Манай республикада, мүн Улаан-Үдэhөө холо ажаhуудаг, муугаар хангагдагаг нарайлха эхэнэрнүүдэй, тиинхэдэ үендэнь хүрэтэр хүүгэдэй хооллуулжа байhан нэнүүдэй нэмэлтэ хоолдо (hара бүри эдеэ хоолоор хангалгада) 10000 түхэриг нэмэлтэ мүнгэ түлэхэ. Бүридхэлдэ абтаhан үдэрhөөнь нарайлха эхэнэрнүүд, нялха нарай хүүгэдээ хооллуулжа байhан эхэнүүд тухай мэдээсэл Эхэнэрнүүдэй консультаци социальна талаhаа хангалгын райгор-таhагуудта үгэхэ ёhотой. Тиигэмсээрнь эдеэ хоол абаха талонууд тэдэндэ дамжуулагдаха зэргтэй. Hара бүри хүн бүхэндэ эдеэ хоолой бүридхөлдэ 10000 түхэриг үгтэхэ харьяата магазинуудта мүнгэн hомологдохо ёhотой.

4. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаhан эхэнэрнүүдтэ квартал бүхэндэ 45000 түхэриг тэдхэмжэ түлэгдэхэ. Эртэ үгтэhэн мэдүүлгын ёhоор, квартал бүхэндэ хүн зонние социальна талаhаа хамгаалгын райгор-таhагуудта энэ мүнгэн hомологдохо байна.

5. ВУЗ-уудта, ССУЗ-уудта hурадаг эхэ, эсэгэгүй, ганса бэе үлэhэн үншэн оюуладта эгээл бага салин хүлhэнэй хэмжээнэй (21000 түхэриг) социальна стипенди hара бүри түлэгдэхэ. ВУЗ-уудай, ССУЗ-уудай бүридхэлэй счёдто энэ мүнгэн hомологдохо, тиигээд тэдээндэ үгтэхэ, тиин Социальна хамгаалгын министерствэдэ энээн тушаа тоосохо зэргэтэй.

6. Квартал бүхэндэ олон хүүгэдтэй—дүрбэ, тэрээнhээ олон үхибүүтэй гэр бүлэнүүдтэ ажаhуудал хангалгада туhа хүргэгдэхэ.

Социальна хамгаалгын райгор-таhагуудта эльгээгдэhэн хүн зоной хандалгын үндэhөөр, мүн хэрэгтэй документнүүдые бэлдэhэнэй, мүн тэданние шиндхэхыень республикын министерствын коллегидэ үгэhэнэй аша туhаар энэ мүнгэн абтаха болоно. Мүнгэ зөөреэр туhалха (гаргашалха) болоhонойнь удаа хандаhан хүн тус министерствэтэй хэлсээ баталха, тиин нөөсэлтын банкнуудай тоолон-бүридхэлгын, лицевой счёдуудта тэрэ мүнгэнийнь оруулагдажа, түлэгдэхэ болоно.

7. Ажабайдалай тогтуурилгүй, ехэ хүндэ хүшэр байдалда ороhон хүн зондо нэгэ дахин үгтэхөөр материальна туhаламжа үзүүлэгдэхэ. Ажаhуудаг газарайнгаа социальна талаhаа хамгаалгын, райгор-таhагуудта хандаhанай ашаар, тиин тон хэрэгтэй документнүүдые бүридхэхэ, нэрлэбэл, хубини мэдүүлгэ, материально - ажаhуудалай талаар шэнжэлгын акт бэлдэхэ болоно, тиихэдэнь почтоор материальна туhаламжын мүнгэн эльгээгдэхэ байна.

8. Шахардуу байдалда ороhон хүнүүд түлөөhэгүй эдеэ хоолоор, халуун эдеэгээр хангагдаха ёhотой. Столовнуудта халуун эдеэ хоолоор хангаха гү, али эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдан абахадань хэрэгтэй болохо мүнгэн зөөри социальна талаhаа хамгаалгын райгор-таhагуудта hомологдон дамжуулагдаха.

Эдэ асуудалнуудые бэлүүлэгшэ—тус министерствын, социальна политикын таhаг, телефониннь 6-10-33. Эндэ хандажа шадахат.

Буряад Республикын Президент Л. В. Потапов албанай хэрэгээр Яруына ошобо

Республикын Президент Л. В. Потапов февралиин 21-дэ. Правительствын заседаниин дүүрэн сасуу хүдэлмэриин долоон хоногой түсэбэй ёhоор Яруунын аймаг ошоо. Аймагай ажахынуудай, предприяти ба эмхи зүргааануудай коллективүүдтэй Президент уулзаха, Эгэтын дасан орожо хараха.

Февралиин 23-да Президент Нарhатада аймагай эдэбхитэдтэй суглаа үнгэргэхэ юм. Тэрэл үдэртөө Л. В. Потапов Улаан-Үдээ буса, жа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудые шагнаха баяр ёhолдо хабаадалсаха байна.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ОЛООР АБТАНА

Нарhата. Яруунын аймагай ажахынуудта түл абалга түлэг дундаа ябажа байна. Нёдондо жэлэй энэ үедэ аймаг соо бүхыдөө 4897 хурьгад абтаhан байгаа. Харин мүнөө үедэ 4843 хурьгад абтаад байна. Аймагай ажахынуд соohоо хонидой түл эгээл олоор «Дружба» колхоздо абтажа байнхай. Энэ ажахыда дүн хамта 2300 үлүүтэй эхэ хонид тоологдоно. Эдэнэй 1300-ниинь түрөө. Энэ хадаа ажахын хурьгалhан бүхы эхэ хонидой 58 процентнь болоно.

«Улаан-Туяа» колхоздо хонид олоороо түрэжэ эхилэнхэй. Эндэ 1460 хурьгад абтаа гэхэ гү, али түрэhэн эхэ хонидой тоо 42 процентдэ хүрэнэ.

* * *

«Победа» колхоз аймаг соогоо эхэ хонидой тоогоор хоёрдохи hуури эзэлдэг юм. Энэ ажахыда эхэ хонидой 7 отара тоологдоно. Цыденовэй, Жалсановагай, Дайдаевай. Болотовой харуулhалдаг хонидой 4 отарада хамта дээрээ 1000 хурьгад абтанхай, Цыремпиловэй, Цыдыповэй, Ринчиндоржиевай отарануудта март, апрель нарануудта түл абтаха.

* * *

Яруунын аймагай Шэрэнгиин колхозой эхэ хонидой 4 отарада 1627 хонид харуулhалагдадаг юм. Колхозой гурбан отарада 600—700 хонид түрөө. Харин В. С. Доржиевай харуулhалдаг эхэ хонидто, мүнгэгүйhөө болоҗо, намар искусственна аргаар үрэжүүлгэ хэгдээгүй, харин хусаар ототой болгогдоhон байна. Тиимэhээ хабарай түрүүшын hара—мартын хуушаар түл абтахаар хүлеэгдэнэ. Нэгэ талаhаа, энэнь hайн байха. Юундэб гэхэдэ, хурьгад хэнзэ ногоон дээрэ түргэнөөр гаража, тобиржсхо байна бшуу. Нүгөө талаhаа, эхэ хонид орой түрэхэдөө, хүсэ шадалаараа түлюур байха, мүн hу үгыгөөр түрэхэдөө хурьгадаа садхаахагүй гэжэ хонишод hанаагаа зобоно.

К. СУДАНОВ.

ТҮЛЭГ ДУНДАА

Хориин аймагай Анаагай хамтын ажахы эхэ хонидой 9 отаратай юм. Февралиин 10 гаранай байдалаар эндэ 1120 хурьгад абтаад байна. Ажахын хонишод бухыдөө 2600 хурьга абаха түсэбтэй. Цырен-Базар Гениновэй бригада 412 эхэ хонидые харуулhална. Мүнөө эндэ 165 хурьгад абтанхай. Д. Б. Чимитовэй бригада 180 хурьга абаа. Түрүүшын 80 хурьга Чимитовтэнэй гэр бүлын бригада абаа.

Хүлэй совхоздо 1300 хурьгад абтаад байна. Харюусалгатай хаhада hайн бэлэдхэлтэй байhан А. Л. Краснопеевэй хонишодой бригадын харуулhалдаг хонид олоороо түрэжэ эхилээ.

Георгиевкын совхоздо 9 отара гэхэ гү, али 4500 эхэ хонид тоологдоно. Эдэнэй 6 отарадань түл абтажа эхилээ, харин 4-дэнь хонид хабар түрэхэ юм. Эндэ 2000-hаа дээшэ хурьгад абтаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байна Ц. Шойропов. Б. Дымбрылов. Н. Лужников гэгшэд хурьга эгээл олоор абаад байнхай.

Л ЦЫРЕМПИЛОВ.

Ивалгын аймагай hуралсалай «Байгал» ажахын Посельнин hүнэй фермын hаалишад Н. П. Радионова, Е. Т. Цыдыпова, Л. П. Чойбосонова гэгшэд hүүлэй үедэ ажахы соогоо онсо шалгарна Сагаан эдеэнэй эзэд даажа абаhан үнеэн бүриhөө 2500—3000 литр hү haадаг заншалтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажахын мэдээжэ haалишан Н. П. Радионова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

Амаралтын үдэрэй байдалаар

Эдеэ хоолой зүйлнүүд	Сэнгүүд
Горкоопторгын зүгhөө наймаалагдаhан үхэрэй килограмм мяхан	6000
гахайн —«—	13000
Улаан-Удын мяханай комбинадай худалдаhан хониной мяхан	3850
Үмсэhөө ороhон үхэрэй мяхан	6000—8500
гахайн —«—	11500—14000
адуунай —«—	6000—7000
Загарайн бройлерно фабрикын 1-дэхи категориин тахяагай мяхан	6500
Үмсын хуухалагдаhан тахяагай мяхан	9500
Туулайн мяхан бүхэлеэрээ (1,5 килограмм)	11000
Гахайн килограмм эльгэн	7000
Дальбараагай мяхан	6500—6930
Шүлэндэ хэрэглэгдэхэ тахяагай суглуулбари мяхан	3900—5000
Нугаhанай мяхан	4400
Үхэрэй мяханай хэршэгдэhэн	4500
Үхэрэй килограмм гүзээн	3500
Тахяагай гуя мяхан	9800—10000
—«— хото	4500
—«— эльгэн	6500
—«— хүзүүн	4000
Гахайн дабhалагдаhан саала	13000—14000
Улаан-Удын мяханай комбинадай дутуушагаар сонгоогдоhон хониной мяхаар хэгдэhэн колбаса	15840
«одесская» сортын колбаса	17050
Эндэ тэндэhээ асаргадаhан «польская» сортын колбаса	13000
«одесская» —«—	17000—17500
«озерная» —«—	18500
Улаан-Удын мяханай комбинадай ветчина	24530
«останкинская» сортын колбаса	14080
«сибирская» —«—	16000
сосиска	15070
Hүнэй зүйлнүүдhээ:	
хахад литрэй шэлтэй hүн	1800
200 граммай шэлтэй арюудхагдаhан hүн	900
250 граммай зөөхэй	3300
—«— ээзгэй	2485
100 граммай амтатай сырок	1150
Саарhан амhартатай хахад литрэй тараг	1700—1800
250 граммай сүсэгы hүн	2600
Хатаагдаhан литр hүн	14000—15000
Зүгын килограмм тоhон	17000
Тахяагай 10 үндэгэн	4400
Загаhанай зүйлнүүдhээ:	
дабhалагдаhан омоли	9000—10000
дабhалагдаhан селёдко	7500
Хүйтөөр сонгоогдоhон горбуша	14000
Кета загаhанай балаг (нюрган)	28000
Сыр (килограмм)	8000
Хүнэг хартаабха	6000—8000
Hонгино	1800
чеснок (3—5 монсогорынь)	2000
монсогор капуста (килограмм)	1200

ТАЙЛБАРИ: Үнгэрhэн амаралтын үдэр Улаан-Удын мяханай комбинадай 2-дохи категориин туранхайшаг хониной мяха асаржа худалдахадань, зон наншалдахаhаа наагуур тэрэниие худалдажа абаба. Мяхан болон мяханай зүйлнүүд элбэг байгаашье hаа, гахайн мяханай дээдэ захын сэнгынь 1000 түхэригөөр доошоо ороо.

Редакциин социально-экономическа таhаг.

hАЙНДЭРӨӨ ТЭМДЭГЛЭБЭ

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ гүрэнэй академическэ буряад драмын театр соо үсэгэлдэр үдэрэй 3 часта Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай үдэртэ зорюулагдаhан hайндэрэй суглаан үнгэргэгдэбэ. Суглаанда Улаан-Удэ хотын дайнай, ажалай ветерануудай, ажалшадай түлөөлэгшэд, сэрэгэй алба хэгшэд хабаадалсаба.

Улаан-Удэ хотын захиргаан болон дайнай, ажалай ветерануудай совет энэ үдэшые эмхидхэжэ, Эхэ ороноймнай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түлөөлэгшэ генерал В. В. Андреев hайндэрэй элидхэл хэбэ.

Удаань Улаан-Удэ хотын уран hайханай бүлгэмүүдэй гэшүүд hайндэрэй концерт наада харуулба.

Манай корр.

Үдэрэй үзэгдэлнүүд

ТАБАН ХЭhЭГ ГАЗЕТЭ, ТАБАН МИНУТЫН ДАМЖУУЛГА

Мүнөө үеымнай ажабайдал энээнhээ урда үзэгдөөгүй үйлэ хэрэгүүд болон үзэгдэлнүүдээр элбэг болоhонхой гэжэ бултадаа мэдэнэбди. Тэд тэдэ үзэгдэлнүүдые хүн бүхэн харана, үзэнэ. Гэбэшье тэрээн бүхэндэ тэдэниие тэмдэглэн ябаха, hониндо бэшэхэеэ голохошье гоной хүнүүд байхал даа.

Үдэрэй үзэгдэлнүүд элдэб янзын ааб даа. Энэ удаа ямар үзэгдэл тухай тогтолтойб гэхэдэ, түрэл хэлэн дээрмнай хэблэгдэн гарадаг «Буряад үнэн» газетые нинеслэл хотын киоскнуудhаа уншагшадаймнай худалдан абаха гэшэ шэнэ, 1995 оной гарахаhаа хойшо ёhотой үзэгдэл болоо. Ушарынь юуб гэхэдэ, энэ hонин киоскнуудта даншье hаа үсөөнөөр (5 хэhэг!) худалдагдана. Жэшээлхэдэ, очеро болон баледэй театрай хажуудахи киоск № 7, Коммунистическэ үйлсэдэхи, Илалтын проспектын, «Юбилейный» магазинай, Главпочтамтын хажуудахи болон Советскэ, Железнодорожно хоёр районой бусад киоскнуудта үдэртэ миин 5—5 «Буряад үнэнэй» наймаанда ородог тушаа дуулахада, урмаяа хухархаар байгаа hэн. Тэд ямар шалтагаанаар, юундэ нимэ үсөөн ородог юм гэжэ уншагшад hонирходог байна.

Уншагшадай асуудалнуудта киоскёрнуудай толо харюу үгэжэ шадахагүй байhаниинь ойлгосотой. Тиигэбэшье зариманайнь зоной түлөө hанаагаа зобожо, hанаhан байhанаа хэлэн байхань hайшаалтай байба. Жэшээнь, Илалтын проспектээр оршодог киоскдо худалдаг нүхэр Изотова: «Манда 5 хэhэг лэ «Үнэн» ерэдэг болонхой агша. Энэ тойроной сохом уншадаг табан хүн лэ намhаа ходо худалдажа абадаг юм. Ондоо хүнэй үрдижэ абаа hаань, тэдэндэмни хүргэхэеэ болишодог. Заримдаа аягүй байдалда ородогби. Манай киоск ветерануудай болон инвалидуудай поликлиникын хажуудa оршодог ха юм. Тиимэhээ наhатайшуул «Үнэниие» ходол асуудаг»,—гэжэ хэлэбэ.

Харин тиихэдэ 1-дэхи киоскын худалмэрилэгшэ (Главпочтамтын хажуудахи) өөрынгөө нэрлэхэеэ арсахаhаа гадна хэды «Буряад үнэнэй» ородогыешье хэлэжэ үгэхэгүй байбал. «Манай ноён Валерий Геннадьевич Бадлаев хэблэл тухай хэндэшье ехэ, багашье мэдээсэл үгэхэ ёhогүйбди гэдэг. Тиимэhээ хэлэхэгүйб,— гэжэ зэд улаан үhэтэй тархияа эридээр hэжээ бэлэй.

Тэд яахабши, юрын хүдэлмэрилэгшэдэ ноёной зарлиг аймшагтай юм бээ. Тэрэ мүртөө мүнөө сагта, эды олон зоной ажалгүйдэжэ байхада, дошхон нөёд шангараа hаа, ажалhаа гаргажа хаяхадаа, hэншье гэхэгүйдөө болохо бшуу. Теэд В. Г. Бадлаевай ямар ноён байhаниинь бү мэдэе, эгээлэйнь худалмэрилэгшын тэмдэглээшээр угаа шанга юм бэлэй.

Дээрэ дурдагдаhан бусад киоскнуудта үдэртэ 5 «Буряад үнэн» худалдаанда ороно. Заал hаа, юундэ таба болоо юм? «Долоо-арбые худалдахаар байлаг», — гэжэ олонхи киоскёрнуул хэлэжэ байна hэн. Табан хэhэг «Буряад үнэн», телевиденеэр табан минутын буряад хэлэнэй хэшээл гэхэ мэтын энеэдэтэй, үзэгдэлнүүд бии даа. Эдэниие ондоо болгохо аргa байдагүй юм аа гү? Юундэ табанда торошоо зонбибди?

В. ТОКТОХОЕВА.

Уншагты, танилсагты:

2-дохи нюурта. hарадаа нэгэ удаа гаража байдаг «Ветеран» хуудhан Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо гүйсэд зорюулагдана.

3-дахи нюурта. Уран зохёолшо, журналист Александр Жалсанович Жамбалдоржиевай түрэhөөр 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан тусхай хуудhан «...Сэлгеэ Хэжэнгынгээ үүр хираанда» гэhэн ниитэ гаршаг дэро үгтэбэ.

4-дэхи нюурта. Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо. Г. Цыбжитов: «hүрөөтэ дайнай жэлнүүдтэ». Литэ. Зурхайшын зүбшэл. Спорт.

Мүнөөдэр—Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай үдэр

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ЮУН ХЭГДЭЭБ, ЮУН ХЭГДЭЭГҮЙБ?

Улаан-Удын Советскэ районой захиргаанай эдэлжээтэ зүблөөн боложо, промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, профсоюзуудай комитедүүдэй, дайнай, ажалай ветерануудай советэй эхин эмхинүүдэй түрүүлэгшэнэр, Россин Федерацийн Компартийн Советскэ районой эмхиин хүдэлмэрилэгшэд, эдэбхитэй уригдажа ерэһэн байгаа. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда совет арадай туйлаһан Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулжа абтаһан комплексно программын хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тухай ба саашанхи зорилгонууд» гэһэн элидхэд зүбшэн хэлсэгдээ. Элидхэлые районой захиргаанай гулваагай орлогшо Г. Д. Галсанова хэбэ.

Манай ороной арадууд фашис Германийн 50 жэлэй урда тэй-һүнөөн дарагдаһан һайндэрые баяр-ёололой оршон байдалда тэмдэглэхээр бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри явуулна. Гансал манай республикаһаа 120.390 хүбүүд, басагаднай энэ дайн байлдаанда мордоһон гээшэ. Тэдэнэрэй 39819-ниинь дайнай газарнуудта баатарай үхэлөор унаһан, 16.794-ниинь һурагтүйгөөр үгы болоһон гэжэ тоологдоно. Мүнөө республика дотор Эсэгэ ороноо хамгаалалсаһан 16844 дайнай ветеран, тэрэ тоодо 3535 инвалид амиды мэндэ ажаһууна,—гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Байгша оной январийн нэгэнэй байдалаар, Советскэ район дотор дайнай 842 ветеран, 197 инвалид, эдэнэрэй 79-ниинь дайнда хабаадаһан эхэнэрнүүд, тоологдоно. Тиихэдэ дайнда хани нүхэрөө алдаһан 186 гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, дайнай үеын жэлнүүдтэ ара талада хүдэлһэн 4619 ажалай ветерануд бүридхэлдэ абтанхай.

Мүнөө эдэнэрэй ажабайдал, ажаһуудал һайжаруулхын түлөө юун хэгдэнэ, эмхидхэгдэнэ, хаб гэһэн асуудал хаража үзэхэ гээшэ тон шухала болоно.

Илалтын 50 жэлэй ойн баярай үдэрые тэмдэглэхэнь, тэрээндэ бэлдэхын тула 1994 оной март һарада тусхай комплексно программа зохёогдожо баталагдаад, олондо мэдээсэгдэнэ. Һайндэрые үнэргэхэ түсхай комисси байгуулагдаһан байгаа. Хэнэйшье мэдэнээр, урда тээшье ветерануудай ажабайдал, ажаһуудал һайжаруулха асуудал хэдэн удаа зүбшэгдэдэг байһан юм. Илангаяа Илалтын һайндэрэй дүтэлхэ бүри энэ асуудал олоной дунда бүришье һаа һонирхол татана, олон тоото һайшаамаар хэмжээ ябуулгануд харагдана.

Һайндэрые үнэргэхөөр байгуулагдаһан комиссийн хэжэ, эмхидхэжэ байһан хэмжээ ябуулгануудай ямараар дүүргэгдэжэ байһаар захиргаанай гулвааа саг үргэлжэ һонирхожо, шухала хэмжээнүүдые абажа байдаг болоноһой. Эдэ үдэрнүүдтэ ветерануудай, хани нүхэрөө алдаһан эхэнэрнүүдэй, тыллдэ хүдэлһэн хүн зоной ажаһуудалда коммунальна албанай зүгһөө үзүүлэгдэжэ байдаг түһаламжа болон хүнгэлэлтэнүүд тухай асуудал гол шухалада тоологдоно,— гэжэ элидхэлшэ онсолон тэмдэглэбэ.

Үнгэрһэн жэлэй туршада районой 428 дайнай, ажалай ветерануудай гэр байрануд һэльбэн заһабарилагдаһан, дайнда хабаадаһан, мүнөө үедэ ганса бэе болоһон 42, тэрэ тоодо 15 инвалид, социальна хамгаалгын албанай зүгһөө таһалгаяагүй тэдхэмжэ, түһаламжа абана. Үнгэроөд байһан үе соо, «Илалта» гэһэн программын ёһоор, 40 миллиён 500 мянган түхэриг тэдхэмжэ болгогдон үгтэһэн байха юм.

Буряад Республикын Правительство «Республикын арад зониие социальна талаар хамгаалха комплексно программа» үнгэрэгшэ жэлэй октябрь һарада баталаа һэн. Тинхэдээ хотын болон худөөгэй профсоюзуудай комитедүүдэй, аймагуудай захирганууудай гулваанарые, томо предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдые, ветерануудай эмхиин советүүдэй хэжэ, эмхидхэжэ байһан түхай шүүмжэлхы ажаглалтануудые шэнжэлжэ үзэһэн байна. Тодоруулагдаһан, шалгагдаһан бүхы документнүүдэй ёһоор, тылдэ хүдэлһэн 7 мянган шахуу үбгэд, хүгшэд элирүүлэгдээ. Илалтын ойн баярай үедэ эдэнэртэ «1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай Илалтын 50 жэл» гэһэн ойн баярай медаль барюулагдаха юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ баатарай үхэлөөр унаһан сэрэгшэдэй мүнхэ дурасхаалда зорюулан, районой бүхы һуралсалай газарнуудта бэдэрэлгын бүлэгүүд байгуулагдаһан байна. Эдэнэрэй хүсөөр гурбан жэлэй туршада бэдэрэлгын хүдэлмэри хэгдээд, 3164 хүнэй нэрэ обог тодоруулагдажа, Дурасхаалай дэбтэртэ оруулагданхай.

— Үнгэрһэн жэлэй туршада район дотор дайнда хабаадаһан сэрэгшэдэй, хүшөөнүүдые шалгаха, заһабарилха хүдэлмэри эхилэгдэ һэн. Харин шэлэй заводой хүтэлбэрилэгшэд дайнда наһа бараһан хүбүүдэйнгээ хүшөө заһабарилан үнгэрэхэ хүдэлмэри тооногүй. Заводой хүтэлбэрилэгшэд болон эдэбхитэдэй энэ суглаанда урнгдаһан аад, ерэгүйнь гайхалтай. Хүшөө заһабарилха гэхэдэ, барилгын материал, мүнгэн дуталдана,—гэжэ заводой дайнай болон ажалай ветерануудай советэй түрүүлэгшэ Е. С. Божедомов гомдоно.

— Эсэгэ ороноо хамгаалгын шүһата exe дайнай гарнуудта наһа бараһан нютагайнгаа хүбүүдэй урда бидэнэр үритэйбди. Тиимэһээ эдэнэрэйнгээ габьяа хүндэлэн, наһа барагшадай фамили, нэрэ, обогуудые шэрэм дээрэ шудхажа, Танкын хүшөөгэй нюур талада табиня. Иимэ һайн һайхан хэрэг бүтээһон бидэнэрые түралхидынь хэтэ мүнхэдөө хэлэжэ, дурсажа, баяр баясхалан хүргэжэ ябахал!— гэжэ дайнай, ажалай ветеран Н. В. Бутуханов тон эүб һанамжална.

Улаан-Удын авиапредприятийн командир А. П. Абашеев, тус предприятиһаа наһанайнгаа амаралтада гараһан дайнай, ажалай ветеран Е. М. Стулев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, дайнай үеын жэлнүүдтэ ара талада хүдэлжэ гараһан ажалай ветерануудые гомдохооһон тухай хөөрэжэ үгэбэ. Мэнэ һаяхана абтаһан «Ветерануд тухай Хуули» соо эдэнэрэй байрын. Коммунальна хангалгын, электрын эльшэ хүсэ, телефон болон радиогой түлөө түлэхэ түлбэри хүнгэлэгдөөгүй. Энэмнай тэрэ холын жэлнүүдтэ даараха, үлдэхые бэе дээрээ даажа, дайнай түргэн дүүрэхын түлөө эсэхэ сусахые мэдэнгүй хүдэлжэ гараһан ветерануд гээшэ. Эдэнэрэй хэлэһэн үгэ олонло һайшаагдажа, альга ташалгаар үгтагдана.

Эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн асуудалаараа тодорхой шиидхэбэри баталан абаба.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ДАЙСАНАЙ НИИСЛЭЛ БООМБОДОЛСОҺОН ТҮҮХЭТЭЙ

Эрхим хүбүүдэймнай ами наһа абаашаһан тэрэ шуһата дайнай үнгэрһөөр аяар 50 жэл үнгэрбэ. Ye саг ямар түргэн ябана гээшэб? Дайнай үеын залуушуул—бидэшье үбгэрнэбди, ашанарнай томо болоо, гушанарнай ургажа байнхай. Гэбэшье ямаршье саг залуу наһанайм нүхэрэй дурасхаал мартуулжа шадахагүй даа.

Энэ хүн хадаа Хурамхаан нютагһаа үг гарбалтай сэрэгэй летчик, капитан Эрдэни Данжуров гээшэ.

Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдта бидэнэр уулзажа, суггаа һуража байхадаа, ёһотойл унаган нүхэд болоһомди. Залуугай ульһа ошотой, мартагдашагүй нүхэсэл маниие тэрэ золто жэлнүүдтэ холбоһон юм.

Эрдэниимни шэлэһэн мэргэжэл—физикэдээ үнэн зүрхэнһөө дурлаһан тула эрхимээр һурадаг, нүхэдтөө ходо жэшээ боложо байдаг һэн. Түрэл нютагайнгаа үзэсхэлэн гоё байгаалиг, ангууша, загаргагүй. Тезд яахабшиг мэдэхээ болиһон. Барууллжаа мордобо, Улаан-Удээ бусажа, салаа үргэлжэлүүлбэб.

Хоёр жэлдэ һуралсажа, училищияа дүүрэн Эрдэнимни Улаан-Удаа-ралтада ерэбэ. Илагаргар сэрэгэй хубсаһатай, бэр гоё лейтенант, штурманой авиацийн летчик туушаалтай. Тинхэдэл мартагдашагүй үулзалт болоо. Хото соогуурах сахан зайгаабди, олон тухай хөөрэлдөөбди. Эрдэмни летчик болонхой, институдаа дүүргэжэ һаная сэдьхэлнай урдамнай сэлмэг үргэн зам хүлеежэ гэжэ һанагдаа. Һүүлийн уулзалга боложо байна, ухаанайнгаа оёортошье доогуйбди.

Холо газар боомбодолсоһон авиацийн летчик болоһуургуулида эльгээгдэжэ Эрдэни частида бүсаһаагаа һүүлээр бэшэнэн. Энэ сагта би сэрэгэй алда татагдажа, зүүлжэ хүлагдаһан байгааб.

Дайнай эхилхэдэ бэшэлсэлгэмнай таһалдалдэй. 1945 ондо армиһаа бигдаад, нютагаа— Эрхим область бусахадаа, нүхэдэрэ эхилбэб. Мэ авиацийн дайсанай үүр Берлин хото боомбодолсоһон минии нүхэр эгэз түрүүлдэй тоодо хабаадаа гэжэ гоо һэм.

1941 оной июлийн 7-һүни полковник Преображенскын хүтэлбэри доро газарта боомбододог эгэз түрүүшээр Берлинда хилто хэһэн гэжэ даа. Үеын документнүүдтэ дээжэ, Сергей Ильюшин бүтээһэн БД-3 түхэлэй самолет энэ харюусалт хэрэг бэлүүлхэеэ бэлдэ байна гэжэ «Правда» сонинтын сэрэгэй корреспондент Николай Михайловский шэнэн байдаг.

Аэродромноо Берлин хотэр зай 1800 километрэнэйнь 1499 километр Балтийн далай пээгүүр гарха байгаа. Летчигууд дайнай ара талала агаартаа саг ниндэхэ һэн. Тэрэ үе самолёдууд нимэ ехэ зай сонгуйгөөр дабажа шадагэжэ Чкаловай жэшээ хараа һэн. Гэбэшье дайсан газар дээрэ тагнуулай отото истребительнүүдэй мэлдэжэ байхада, энэ зай талхань хэсүү байгаа.

Берлиндэ түрүүшин хилтодо хабаадалсаһан стрелок-радист Коротенкын саһанай ёһоор, энэ хото хаа аргагүй хүрэхэ гэһэн тактикмнай хүсэл эрмэлзэлтэй байгаа, бидэнэр хүрэжэ даабди, объектнүүдые боомбодоод, үглөө багтарынгөө аэродром дээрэ бүргаабди. Нэгэл самолет гэрэ гэгээ бусаагүй һэн.

1941 оной август, сентябрь һарануудай турш манай авиаци Берлиндэ ажарай хэдэн сохилто хүлеетүүхэтэй.

Минии нүхэр Эрдэни Данжуров 15-дахи сохилто бусаагүй, 1942 оной эхэнэ гашуудалта үшэр болоһон юм.

Барагхан нютагай Даниловтанай бүлэһөө 5 ахалнэр дайнай элдэб фронтнууд дээрэ ябаа. Эрдэни Дамба хоёр дайнай эхиндэ кадрова офицернүүд, Галсан Дагба, Бобоолой гэгшэд ажалтаг дээрэ хүдэлжэ байгаа. Эдэнэй гурбаниинь — Данзан, Бобоолой, Дамба гэгшэд аюулта дайнһаа бусаһан түрүүшэн хэтэй.

И. ГАРАНКИН,
ажалай ба дайнай ветеран.

НЮТАГААРХИДАЙ ЗАХЯА

Баһал нимэ захиргаанай Мухар-Шэбэрэй аймагай Зандин нютагай хүбүүн Нима Похомович Чимитов эзэрхэн ороһон дайсантай эрид тэмцэхэдэ бэеэ зэнэжэ, нютагһаа гараа бэлэй. Баруун фронт эльгээһэй гэжэ хэды һанаашье һаань, түрүүлэн тэрэнние зүүлжэнь ябуулжархиба.

Тэндэ алба хэжэ байхадаа, Баруун фронт дээрэ дайлалдажа ябаһан нютагайнгаа хүбүүн, үеын нүхэр Эрдэнижан Цыбикович Раднаевтай бэшэлсэдэг һэн. Нэгэтэ ерэһэн бэшэг соонь нимэ мүрөгүүд байба: «Фашистнуудай саг үргэлжын добтолгонуудта хэды харюу үгэбэшье, дайн байлдаатайгаар сухариха баатай болоноби. Оёнэдөөшье олон удаа добтолоод үзөөби. Айхабтар хүшэр байдалда дайлалдажа байнабди. Зүгөөр илажал һалахабди гэжэ батаар этигэнэб. Зэрлиг дайсан диилдэхэл байха.

Нима, нүхэрни! Сэрэгэй хэрэг һайнаар шудалхые ороолдо. Аргатай байбал, сэрэгэй хэдэн мэргэжэлдэ һура. Фронт дээрэ тэрэш аргагүй хэрэгтэй байха. Сэрэгэй бэлэдхэлгүй бишни түрүүшын үедэ нилээд түлгардаад абааб...».

1942 оной апрелийн 25-һаа хойшо Эрдэнижан Раднаевһаа бэшэгүүд ерэхэеэ болиншоо һэн. Нүхэрни һалашоол ха даа гэжэ этигэн бэлэй.

«Ленинэй орденой кавалер, Зүүн-Хойто фронтын хүүта мэргэн буудагша, нютагаймнай хүбүүн Цырен-Даша Доржиев Зүүн-Хойто фронтый делегацийн бүридэлдэ орожо, Буряад ороноо ерээ. 200-гаад фашистнарые хюдаһан баатар хүбүүмнай фронт дээрэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүд. Бүрлад ороной сэрэгшэд, командирнуудай харуулжа байһан эрэлхэг габьяа түхай республикынгаа, манай аймагай хүн зонтой болоһон үүлэалганууд дээрэ хөөрэнэ»—гэжэ 1942 оной июлийн 10-даар һамган Рэгзэма Доржиеваһаа эльгээгдэһэн бэшэг соонь хэлээгдэй байба.

Баруун фронт ошохо гэһэн Н. Чимитовэй хүсэл тиинэнээр одоошье даа бэелбэ. Байгал шадар байгуулагдаһан 96-дахи стрелково дивизийн бүридэлдэ тэрэ оруулагдаба. 1942 оной июль һарын хахадаар дивизийнь бүү зэбсэгтэйгээ эшелонуудта ашагдажа, баруун зүг шэглэн поездынь түбэргөө бэлэй. Фронтдо дүтэлхэ бүриинь дайнай амисхал үзэгдэжэ эхилбэ. Дайсанай самоледуудай составуудта добтолхонь улам олошорбо.

Тиигэһээршье поездынь нэгэ бүглүү мухар разъезд дээрэ тогтожо, дивизи Дон мүрэн тээшэ зорибо. Хэдэн үдэр, хэдэн һүни ябажа, мүнөө хүрөөд, түүн эрьеын сэй соо дайсанда мэдэгдэнгүй хоробо.

Донийе гаталхын урда тээ командирнуудаа, полит - хүдэлмэрилэгшэд сэрэгшэдэй дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулхадаа, «сухариха саг дүүрээ, гэдэргээ нэгэшье алхам хэхэгүй» гэһэн СССР-эй оборонын нарком И. В. Сталинай захиралтатай танилсуулба.

Һүни орой онгосо, һала дээрэ һуурһан сэрэгшэд Дон мүрэнийе гаталжа эхилээ һэн. Дайсанай буунуудай адхаржа байһан снаряд, һомон соогуур түрүүшүүлэй тоодо нүгөө эрьедэ гараһан Н. Чимитов абаһаар лэ тэрэ дороо байлдаанда оролсожо, саг үргэлжэ добтолжо байһан немец, танкнууд, сэрэгшэд руу өөрынгөө противотанкова буугаар наяруулжа мэдэбэ. Тиигэжэ фашистнуудай түрүүшын добтолго арай шамай зогсообо. Дайсанай шатаһан хэдэн танк байлдаанай талмай дээрэ үлөө бэлэй. Түрүүшын багаханшье һаа, илалта манай сэрэгшэдыеехээр урмашуулаа, зоригжуулаа. Фашис танкнуудые шатажа шадахабди гэжэ Чимитовэй дивизионой сэрэгшэд тиихэдэ этигээ бэлэй.

Сэрэгшэдэй дунда айхабтар хүндэтэйдэ тоологдодог түрүүшын «Шэн зоригой түлөө» медаль Нима Чимитов нимэ байдалда абаһан юм.

1942 оной августын хахадаар бүлюу хүсэтэй фашистнар артиллериин айхабтар ехэ сохилтын һүүлээр добтолгодо ороо һэн. Үсэд шанга тулалдаанай үедэ Чимитовэй хажууда наяржа байһан пулемедой абяан гэнтэ замхашаба. Харин тиихэдэнь гитлеровецүүд манайхидта ойртожо, шахардуу байдал тогтобо. ПТР-ээ хоёрдохи номертоо даалгажархёод, Чимитовэй пулемедто гүйжэ ошоходонь, хоёр пулеметчигүүдынь алуулшаһан байгаа. Удаан бодомжолонгүй тэрэ пулемедоор фашистнарые мэргэнээр хяргажа захалаһан юм. Тиигэжэ фашистнарые саг соогоо зогсообо. Энээнэй түлөө тэрэ дурсагдагша медаль абаа. Уданшьегүй «Эрхим пулеметчик» гэһэн тэмдэгээр шагнагдаба.

Сталинград шадар 1942 оной ноябрьта Улаан Армиин шанга добтолгодо ороо. Паулюсай командалдаг 300 мянган хүнтэй бүлэглэл хүреэлээд, ялендэ абаһаниинь мэдээжэ. Эдэ хэрэзэгы шанга байлдаануудта сэрэгшэ Чимитов хабаадалсаһан намтартай. Эндэ багахан контузида орожо, медсанбадта эмшэлүүлхэ баатай болоо һэн.

Паулюсай бүлэглэлые усадхаха байлдаануудта ехэ аша габьяатай байһанайнгаа түлөө 96-дахи стрелково дивизи 68-дахи гвардейскэ гэһэн нэрэтэй болоһон юм. Энэ ушараар сэрэгшэдэй омогорхол, бахархал ехэ байгаа.

Саашань сэрэгшэ Н. Чимитовэй дайшалхы замынь Орловско-Курска байлдаанда хүргэһэн юм. Манай сэрэгшэд эндэ ялас гэмэ илалта туйлажа, Днепр мүрэндэ хүрэбэ. 1943 оной сентябрь һарын эсэс багаар манай сэрэгүүд дайсанай хэдышье үсэрхэлдөө һаа, Днепр мүрэнийе гаталһан юм. 68-дахи гвардейскэ дивизийн танкда эсэргүү дивизионойхид түрүүшүүлэй тоодо мүрэн гаталжа, саада бэедэнь, 3 дүрбэлжэн километр хүрэтэр галмайе эзэлһэн пландармаа үргэдхэжэ шадаа. Гвардеец Чимитов эндэ хоёр танк шатаабашье, өөрөөшье хоёр удаа шархатаа һэн. Эмшэлүүлһэнэйнгээ һүүлээр тэрэ Украйнын, Польшын, Румынийн, Венгрийн, Австрийн газар дайдые хархис дайсадһаа сүлөөлэлсэжэ, нютагайнгаа нэрэ нэрлүүлжэ ябаа. Тиигэжэ тэрэ һандаргаһан Сталинградһаа Австрийн Гросс хото хүрэһэн байна.

1945 оной намар Н. П. Чимитовэй түрэл Зандин нютагаа бусахадань, үбсүүень Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай 1 шатын, Алдар Солын III шатын орденууд, «Шэн зоригой түлөө», «Сталинградые хамгаалһанай түлөө», «Будапештые абаһанай түлөө» болон бусад медальнууд шэмэслэжэ байгаа.

Нигэжэ Зандин нютагай хүбүүн Н. П. Чимитов дайгаа даража, даагаа һүүлдэжэ, нютагайнгаа үбгэд, хүгшэдэй, хүн зоной үгэһэн урдацай захяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн юм.

Д. ЦЫРЕНОВ.
ажалай ба дайнай ветеран.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. П. Чимитов

УУЛЗАЛГА ҮНГЭРГЭГДЭНЭ

Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойн баярай дүтэлхэ бүи округ дотор эмхидхэлэй ехэ хэмжээ ябуулгануд үнгэргэдэнэ. Мүнөө Баянгайн районой захиргаанай гулваа һайндэрые үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитедэй хоёр үлэг бүридхэбэ.

Түрүүшынь бүлэгые районой захиргаанай гулваа К. П. Борисов, хоёрдохинь гулваагай орлогшо С. М Сахаев хүтэлбэрилнэ.

Эмхидхэлэй комитедэй гэшүүд районойнгоо худөө нютагуудаар ябажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветерануудтай уулзажа, тэдэнэрэй табиһан асуудалнуудта харюусаха.

Мүнөө комитедэй гэшүүдэй урда хэнэй, хаана уулзалгануудые үнгэргэхэ график табигдажа баталагдаа. Февралийн 6-да түрүүшын бүлэгэй гэшүүд Харат, Хөөрсэдэ ошожо ерэбэ. Мүн Хабсалай нютаг ошоһон комитедэй гэшүүд ветерануудтай уулзажа, олон тоото асуудалнуудтань харюусаһан байна.

(«Усть-Ордын үнэн» газетэнэ).

АРА ТАЛАДА ХҮДЭЛЭГШЭДТЭ АНХАРХА

Агууехэ Илалтын 50 жэлэй ойн баяр үдэр ошохо хэма ойртожо байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай гал дүлэн соогуур бүү барижа, түрэл дайдаяа, Эхэ ороноо хамгаалһан сэрэгшэд нэрэтэй хүндэтэй, гүрэн түрэһөө тэдхэмжэтэй гээшэ ааб даа. Харин дайнай үедэ ара талада хүдэлһэн, бүхы бэрхэшээлнүүдые бэе дээрээ даажа, тэсэжэ гараһан эхэнэрнүүд, тэрэ үедэ эдиршүүл ябаһан хүнүүд гүрэн түрын зүгһөө һаһанда хүрэмөөр хэшээл анхаралда хүртэнэгүй гэжэ мэдэнэбди.

Гүрэн түрын зүгһөө болохотой түһаламжада хүртэдэгүй эдэнэртэ Нигүүлэсхы сэдьхэлэй болон элүүр энхын жасын Буряад таһаг элдэб түхэлэй тэдхэмжэ үзүүлдэг гэжэ дуулаад. энээн тухай хөөрэхыень таһагай правленийн түрүүлэгшэ Э. Е. Васильевада хандабабди.

— 1992 онһоо эхилэн, гурбан жэлэй туршада, наһанайнгаа хани нүхэрые дайнда алдаһан эхэнэрнүүдэй хүндэлэлдэ тусхай программаар хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэнэбди. Манай таһаг республикын Эхэнэрнүүдэй советтэй хамтаржа, нинслэл хотодо ажаһуудагэдэ эхэнэрнүүдые суглуулаад, хани халуун уулзалга эмхидхээ. Эндэ хотын зоние социальна талаһаань хамгаалгын районно таһагууд эдэбхитэйгээр түһалаа.

Уулзалгада ерэгшэдтэ бэлэгүүд барюулагдаһан, удаань сайлалга болоһон байха. Бүхы гаргашануудыень регионнуд хоорондын худалдаа наймаанай «Ариг ус» байшан, Бикомбанк бэе дээрээ даагаа һэн. Илангаяа «Ариг усай» нигүүлэсхы сэдьхэлэй үйлэ хэрэгүүдтэ сагүргэлжэ хабаадагдаг байһые тэмдэглэлтэй. Үнгэрһэн жэлэй 4 һарын туршада «Ариг ус» (президентнь Е. К. Ханхалаев) Бикомбанктай (генеральна директорынь Э. Б. Дудина) хамта эгээн ехээр ядарһан наһажаал 924 хүндэ тус тустань 7,5 мянган түхэригэй талонуудые үгэһэн юм. Энэ хэрэгтэ бүхыдөө 20 миллион 835 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Дайнай үедэ наһанайнгаа түшэг тулгуури болохо үбгэдөө гээһэн хүгшэд, эдир залуу наһандаа үдэр, һүнигүй, хүйтэ нойтондо, үлэн хоохоор ябажа, хүдэлһэн, Илалтые шэрээлсэһэн аад, мүнөө үбшэн үлэр, тулюур байдалда ороһон эдэ хүнүүдтэ үдэр бүри хилээмэсэ абаха мүнгыень үгэһэн олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ баяр хүргэнэбди. Буян үйлэдэдэг эдэнэрэй бүхы ажал хэрэгүүдынь урагшатай байха гээд найдагдана,—гэжэ Эмилия Ермаковна хөөрэбэ.

— Дайнай үедэ ара талада хүдэлэгшэд олонхи ушарта бага пенситэй, хотодо ажаһуудагуудай олонхинь болбосоо бэшэ гэрнүүдтэ ажаһуудаг. Иимэ зондо түлсэ залһаар туһалха, гэр байрын-коммунальна хангалгын талаар зарим тэды түһаламжа үзүүлэгдэдэггүй гээшэ гү?—гэжэ асуубаб.

— Үзүүлэгдэнэ байха. Иимэ байрада ажаһуудаг 1750 ажалай ветеранай гэр байрын-коммунальна хангалгын түлөө түлбэриин хүнгэлэлтэдэ зорюулагдажа, нинслэл хотын Социальна дэмжэлгын жасаһаа 3 миллион түхэриг мүнгэн дамжуулагдаа. Энэ мүнгэсэ ветерануд түлеэ худалдажа абаха, банида ошохо гэхэ мэтын хэрэгүүдтэ гаргашалһан байха.

Эндэшье олзын хэрэг эрхилэгшэд туһалаа һэн. Коммерческэ «Транскредитбанк» ажалай ветерануудта 1 миллион түхэригэй тэдхэмжэ үзүүлээ. Бүхыдөө манай таһагай жасаһаа энэ шэглэлэй туһаламжада 13 миллион 327 мянган түхэриг шэглүүлэгдэһэн гээшэ,— гэжэ Э. Е. Васильева тодорхойлоо һэн.

Худөө аймагуудай Наһажаал зоной байшангуудта энэ таһагай жасаһаа саг үргэлжэ мүнгэн дамжуулагдадаг байха юм. Жэшээнь, Сэлэнгын аймагай Тохой һууриндахи Ветерануудай байшанда 100 мянган түхэриг, Баргажанай, Кабанскын аймагуудай, Гусиноозерск хотын Наһажаал зоной үдэр үнгэргэхэ талаар комиссинуудта тус тустань 75 мянган түхэриг дамжуулагдаа. 102 ветеранда уитарийн зүйлнүүд, ойм̇ноһон, волотенци, мылэ гэхэ мэтын үдэр бүриин хэрэглэмжыи эд бараан түлөөһөгүйгөөр үгтэһэн байна.

Илангаяа ехэ ядуу байдалтай наһажаал 32 хүндэ бүхыдөө 952 мянган түхэригэй туһаламжа үзүүлэгдээ һэн.

Нигэжэ дайнай үедэ бүхы хара ажал хэжэ гарагшад нигүүлэсхы сэдьхэлтэнэй аша туһаар зарим тэды туһаламжада, тэдхэмжэдэ хүртэнэл даа. Тезд гүрэн түрын зүгһөө болохотой, барюубшатай тэдхэмжыи үзүүлэгдээгүй байһаар байтар, эдэ хөөрхынүүднай бүрханай болошохол аа гү гэһэн асуудал гарана...

Илангаяа мүнөөнэй байра байдал харахада, һая наана ажабайдалнай һайжарахагүйл хэбэртэй.

Т. САМБЯЛОВА.

УДААН ЖАРГАЛ ҮРЕЭНЭБ

Мухар-Шэбэрэй аймагай Алташын-Адаг һууринда ажаһуудаг ажалай ба дайнай ветеран, 80 наһатай Даба Чимитович Хандажапов тухай хэдэн үгэ хэлэхэ дуран хүрэнэ. Энэ хүн үндэр наһанай дабаа дабажа, һүүлэй 4—5 жэлдэ үлбэр бэетэй болоошье һаа, газаа гэртэхнеэ, мал адууһаяа, хаба соогоо хараад лэ байдаг даа.

Даба Хандажапов механизатор мэргэжэлтэй, МТС-тэ хүдэлдэг һэн. 1941 оной июлийн 22-то, дайнай эхилһээр һара болоод байхада, уданшьегүй гурбан аха дүүнэр сэрэгэй албанда татагдажа, фронт ябуулагдаба. Тинхэдэ Даба Чимитовичэй Монголдо Тамцаг-Булаг шадар, 17-дохи армийн 185-дахи артполкдо хүсэтэй машинын жолоошон боложо, албаяа эхилээ һэн. Сугтаа нэгэ частьда нютагайнгаа хүбүүдтэй—Санжиев Цыжип, Сумеков Миная Панкратович, Батуев Дамби Батуевич гэгшэдтэй (булта механизатор мэргэжэлтэйнүүд)—Монголой талада сэрэгэй шанга һургуули гараа.

1945 он болотор манай гүрэн зүүн хилээ милитарис Японһоо хамгаалан, олон сэрэг эндэ бариха баатай болоһон байгаа. 1945 оной августын эхээр Даба Чимитовичэй алба хэдэг 185-дахи артполк томо үхэр буунуудаар Японой самурайнуудые буудажа эхилбэ.

Ехэ Хинган, Чыфын, Чанчунь, Харбин хотонуудые сүлөөлэлсэһэн намтартай. Дайгаа дараад, Тамцаг-Булагаа ерэжэ, 1946 ондо сэрэгэй албанһаа табигдаха болоо.

Нютагаа бусажа, Суулгын МТС-тэ тракторно-таряан ажалай бригадын бригадираар 1966 он болотор таһалгаряагүй хүдэлөө. Наһанайнгаа амаралтада гаратараа, 1976 он болотор, хонин ажалда хүдэлөө. Гүрэнэй олон шагналда хүртэһэн юм. Дайшалхы орден, медальнуудайнь хажууда эрхим түрүү ажалай түлөө шагналнуудшье байха.

Хани нүхэрынь Екатерина Боянтоевна Боянтоева 20 гаран жэл соо Суулгын совхозой рабкоопто наймаашанаар хүдэлһэн юм. Света басаганиинь дээдэ һургуулитай, гэр бүлэ болонхой. Подлопаткын дунда һургуулида багшалдаг. Юра хүрьгэниинь совхоздоо хара үнэгэ үсхэбэриг фермиде даагшаар хүдэлнэ. Хоёр зээ басагад дэ дэ һургуулийн оюутан юм: Алена — багшанарай нүгөөдэ басаганиинь хүдөө ажахын институдта һурадаг.

Энэ жэлдэ хоёр ещ һайндэрөөр: нэгэдэхинь—Гахай жэлээр, хоёрдохинь —Агуу Илалтын 50 жэлэй ойгоор дайнай ба ажалай ветеран Даба Чимитовичые, Екатерина Боянтоевна нүхэрые амаршалнаб. Үндэр наһа наһалхыень, элүүр энэ ябахыень хүсөөд, удаан жаргал үреэнэб.

П. АРИМПИЛОВ,
дайнай ба ажалай ветеран.

„Сэлгеэ Хэжэнгынгээ үүр хираанда...“

(Үран зохёолшо, журналист А. Ж. Жамбалдоржиевай түүрэнхөөр 60 жэлэй ойдо)

1942 ОНОЙ октябрь сод Хэжэнгын дунда һургуулиин 5-дахи класста орохо-бо ошооб. Нагаса эжымни гаана түрэл гаралнуудаа биибэ гэжэ хэлээд табяа һааб даа. Хамтын байрада олон хүйдэршүүл байхабди. Гарагай ордоондо Худанай голоор сахэ 25 модоной зайда Туулагай тээшээ ябагалхабди. Үглөөниинь гэдэргээ һалирхабди. Хүйтэн даа. Гол дээрэ сагаан жабар... Гайтайл болоо даа.

Нэгэтэ Шулуутаһаа (районой түбэй нэрэ) гараад, баруун тээ ехэхэн зайда тарихай Хүхэ-Добо һуурин гэшэ зорёоб. Харгын хойно байһан Абида нагасынгаа ерэжэ, Дэжэд нагаса абгайда хүндэлүүлээб даа. Зуриан наһатай Вася хүбүүнинь ехэ аляархаа, зураг зуража, бүришье хүхеэгээб. Нигэд лэ хамгылдаг болоо һэн бэзээб.

Нэгэ һуухадамни, харахан нарайтай, монсогорхон хэлдэйтэй хубүүн орожо ерээд, Василий гэжэ нааданаа һэн. Онимнил Саша болоо юм. Тэд энэ хүбүүнтэй хожомынь ехэ нүхэд болохобди. Яажа хааначаа мэдэхэбши? Хүн гэшэ багадаа хэдэн наадүү үхибүүе тоохогүйшэ-хүү ябадаг ааб даа.

Үнэн бэшэхэ гээд һуухадаа, хаана, хэзээ, хайшан гэжэ Сашатай дүтэ болоһоо һанахань мүнөө бэрхэтэй. Юрэдөөл, дүрэтэй, дүтэрхы ойлгосотой, зан абаһараа ехэ алгас бэшэл зон аяа нүхэд болодог гэдэг ааб даа. Зүйтэйл байха.

Табяад онуудай эхээр армиин һүүлээр аймагай түбэ минии ажаллажа байхадаа, Саша томо хара хубүүн, Өргуулияа түгэсхэжэ ябаа. Үйлсэдэ хэлтэргэн һагад ажахыень лэ харадаг һэм. Бүүдэр дээдэ һургуулиа ороо, тэрэнээ дүүргэхэдээ, Улаан-Удадэ байдаг болоо.

АЛЕКСАНДР ЖАЛСАНОВИЧ Жамбалдоржиев 1935 оной февралиин 23-да Хүхэ-Дободо хүрьһэтэ дэлхэдэ түрөө. 6-дахи классай дүүрэн ябахадаа, Бато Базаровой нүлеөн доро шүлэг бичижэ туршаа. Эрхүүгэй түлөө ажахын институт дүүргэжэ, инженер-механигай диплом абаа. Эндэ эсэгынь ажилдаа байһан ха, Жамбалдоржо Жалсанов хуушанай инженер-механик юм. Эгэтын МТС-тэ, Хэжэнгэдэ удаан үдэлөө. Мүнөө наян наһатай шахабашье, бараг ябаһан дурагтай агша.

Тэрэ Саша—гол мэргэжэлээрээ нэгэшье үдэр ажал хэгүй хүн. Тэрэнэй зохёолы ажалда шунан оронон үшар эндэ эзэмэтэй. Наһанайнгаа түлэг соо Александр Жамбалдоржиев номой гэлэлдэ редакторааб. «Буряадай залуушуул» газетын редакторай орлогшоор, «Буряад үнэн» газетын секретаржалта олон жэлдэ амжалтатэйгаар ажаллаа. Энэл хаһада зохёохы ажалынь яһаал үрэтэй байһан гээшэ.

«Ангарын хабар» гэһэн расказуудай согсолбори 1959 онд хэблүүлээ, «Цехэй одод» гэһэн номынь 1962 онд гараа. «Дүлэтэ одон» гэжэ ном 1969 онд үншагшадта дурадхагдаа. Харин 1966 онд томо бүтээлынь болохо «Хүхэрэгшэ дайда» гэһэн романиинь «Байгал» журналда толилогдоо. Республикынь газетэнүүдэй хуудаһануудта публицистикэ, очерк, рассказ, зураглал болон репортажнуудые ходол бэшэжэ ябаа.

Эндэһээ тобшолол хэхэдээ, Александр Жамбалдоржиев зохёохы ажалдал табисуурайнгаа гол нюусые олоһон бэлигтэй хүн байгаа гэжэ би мүнөөл һанагшаб. Энэ бэлигээ хүсэдөөр эдлээ гээшэ һаа, тэрэ олохон лэ захатые бүтээхэ жэшээтэй байгаа. Тэд...

САШЫН һуда талань гэбэл, бээ саб гэмээр, һэргэгээр абажа ябахагүй. Эмхидэлгүйхэн лэ хүн һэн. Иимэ хүнэй архи балгаха—нохойн наадан ааб даа. Сэхыень хэлэбэл, хатуу хараада дурагүй эрэшүүл гэжэ үсөөн байха, Зүгөөр хүн бүхэн адли бэшэ. Нэгэ зариман мэхэтэйгээр һэргэгээр архи уудаг, харин нүгөө-дүүлынь хүдхөөр даа, намнажа, ута үнжагайгаар балгадаг. Һүүлшынхидэй бүлэгтэ Сашашье ородог гээшэ һэн. «Хэн шинии улаан хоолой руу шудханаб? Багадаа юумэ үзөөгүй, гэдэнэеэ үлдөөгүйшнил энэ гарана»,— гэжэ, хоёр пуглихан нагасанарай хоорондо зоргоороо өөдөө болоһыень дуулаһан хадаа, би хараадаг һэм. Тэд амгайгшаар ябажа һуураһан хүн яахала болихоб?

Үнэндөө ганса Саша бы даа? Юрэдөөл, минии мэдэхын Буряад ороной олохон лэ сэсэн ухаатайшье, һургуули һудартайшье, бэлигталаантайшье хүбүүд энэ хорото үһанай охиндо диилдээд, залуугаар наһа барахан, үгышье һаа, хүл мүрөө алдаһан ябажал байгша даа, юун гэхэбши?

1968 оной намар һэн. «Хэжэнгын гол» газетын редакторай орлогшо ябааб. Редактор З. Л. Лубсанова хүлөө хухараад, олон һараар үгы үеньь һэн. Нэгэ үглөөгүүр городһоо ерэһэн Саша Жамбалдоржиев орожо ерээ юм. Һонин һорьмойгоо хөөрэлдэһөөр һуутараа, тэрэмни:

— Ажалда һанаатай ерэлдеэ,—гэбэ гээшэ.

— Үгы, юун болобоб? Баһа жалжагы гуталаа гэшхээ гүш?—гэбэб.

— Тэрэл даа,—гээд, барга шэлээрхэһэн янзатай һуугаа.

Тэд хаанаа гэхэб? Редакци эмхидэлдэнээр наял жэл болоһон, залуу, дүршэлгүй хүбүүдээр туршажа байһан дээрэһээ литсотрудниграар абааб.

Саша яһалал оролдосотой хүдэлжэл байба. Нэгэ үглөөгүүр планерко дээрэ ноябрнин 7-ой номер түсэблөөд, һүүлдэнь Сашада түсхай даа, бари үгөөб:

— Хоёр нюур дээрэ үргэлжэ подвал болохоор публицистикэ бэшээд туршалшин, һайсахан бодожо үзэ. Сагай талаар хашалта байхагүй.

Недели үнгэрөөд байхада, Саша гар бэшэгээ урдамни табяа юм. Уншаад, ехэл баярлааб. Ородоор бэрхыень тэрэл үдэр гайхаа агша һэм.

Һайндэрэй һүүлээр партийн райкомһоо хонхо дуулдаба. Ошоб. Нэгэдэхи секретарь Б. Д. Ангархаевта ороходомни, сухалтайшаг янзатай, ямаа хэбтэһэн газетэ абаад:

— Ши намда хэлэнгүй, гөөр энэ архини гуулмаг хубүүе юундэ ажалда абааб-ши? Үшөө энэшни юу бэшэбэ гээшэб? Юундэ аатал һаа. Хэжэнгын дасанай һуурин дээрэһээ нютагай шарай хаража һууха болоо юм? Ондоо газар барагдаа һэн гү?— гэжэ сэхэ ганираа.

— Сагай илгаае жэшэн харуулхын, нютагай хүгжэлтые гэршэлхын тула юмэ арга хэрэглээ юм бээ. Публицистикэ гээшэ ааб даа, тусхай жанр... Кадрнууд түхай өөрөө мэдэнэт. Дүршэлтэй журналист хадань ядалдахадаа абаа һэм,—гэбэб.

— Үтэр ажалһаань гарга!—гээд лэ, дарга өөрынхеэрээл болобо.

Энэ хөөрэлдөөн түхай Сашада хэлээд лэ, райкомой даргын зан абарие тухайлха болоһон би, хүлеэн һагад анирги ябааб. Үдэр хоногууд үнгэржэл байба. Тэд дахин үгэ зугаа гараагүй һэн. Үнэндөө Буда Дабаевич аман дээрээ гал дүлэн болоод лэ, саашаа хорогүй. сагааншаг сэдьхэлтэй юм һэн. Тиигэд гээд лэ орхёо һэн гээб даа.

Саша зун болотор яһалал гуриматай, журамтай ажаллаа юм. Хаа-яахан үдэшэндөө Аюшын Хандында гу, али үгы һаа, больницын баруун-хойно Борис эжындэ ошохобди. Халуун буузa наймаалдаг байгаа. Майдаан болохо — буура сохихобди. Нэгэ үдэшэ Борис эжыдэ һуутарнай, сэлмэг, гоё эхэнэр ороже ерээ юм. Москвада аспирантурада һуража байһанаа, амаралтада ерэһэн Сашын нүхэр байба. Иигэжэ Светынь түрүүшынхиеэ харааб..

БАРГАЖАНҺАА ГОРОД гарахынгаа урда Сашада гэртэнь хонхододог һэм. Ехэл хухираад, олон һараар үгы үеньь һэн. Нэгэ үглөөгүүр городһоо ерэһэн Саша Жамбалдоржиев орожо ерээ юм. Һонин һорьмойгоо хөөрэлдэһөөр һуутараа, тэрэмни:

— Ажалда һанаатай ерэлдеэ,—гэбэ гээшэ.

— Үгы, юун болобоб? Баһа жалжагы гуталаа гэшхээ гүш?—гэбэб.

— Тэрэл даа,—гээд, барга шэлээрхэһэн янзатай һуугаа.

Тэд хаанаа гэхэб? Редакци эмхидэлдэнээр наял жэл болоһон, залуу, дүршэлгүй хүбүүдээр туршажа байһан дээрэһээ литсотрудниграар абааб.

Саша яһалал оролдосотой хүдэлжэл байба. Нэгэ үглөөгүүр планерко дээрэ ноябрнин 7-ой номер түсэблөөд, һүүлдэнь Сашада түсхай даа, бари үгөөб:

— Хоёр нюур дээрэ үргэлжэ подвал болохоор публицистикэ бэшээд туршалшин, һайсахан бодожо үзэ. Сагай талаар хашалта байхагүй.

Недели үнгэрөөд байхада, Саша гар бэшэгээ урдамни табяа юм. Уншаад, ехэл баярлааб. Ородоор бэрхыень тэрэл үдэр гайхаа агша һэм.

Һайндэрэй һүүлээр партийн райкомһоо хонхо дуулдаба. Ошоб. Нэгэдэхи секретарь Б. Д. Ангархаевта ороходомни, сухалтайшаг янзатай, ямаа хэбтэһэн газетэ абаад:

— Ши намда хэлэнгүй, гөөр энэ архини гуулмаг хубүүе юундэ ажалда абааб-ши? Үшөө энэшни юу бэшэбэ гээшэб? Юундэ аатал һаа. Хэжэнгын дасанай һуурин дээрэһээ нютагай шарай хаража һууха болоо юм? Бэсмни ехэл мүүл даа. Ивалгада ябажа хүдэлхэнь хүндэл болоод байна,—гээд, түрүүшынхиеэ хайратай нюдөөр хараагша һэн.

— Тэд муу байнгүй яахаб даа, Адагынь хахад центнер шахуу үлүү мяха шэрэжэ ябана ха юмши. «Үнэндөө» ошоо һаашни, ямар юм? Доктор-дошодошье ошохо байгааш,— гээд лэ, бишье трамвайдаа һуугааб.

Хойто сэнтэһэн сонхоор шагаахадамни, ганцаараа мантайлгажа байһанаа, лини хүндэлэн гараад лэ, урагшаа аалихан гэшхэлжэ ябаа һэн. Тэд хаанаһаа мэдэхэбши?

Январь соо Ивалгын газетын хүдөө ажахын таһагые даагша ябаһан Балдан-Доржо Бадмаев телеграмма эльгээгээ юм. Зүгөөр нүхэртээ хахасахаяа ошохо арга яашье байгаагүйл даа.

Саша мүнөө Хүхэ-Добынгоо хойно оршодог Мүнхүүлеэтын булашада мүнхэ нойроор нойрсоно.

ТҮГЭСХЭЛДӨӨ хэлэхэ юумэн гэхэдэ, үгы хүн тухай гансал һайн үгэ хэлэдэг. бошэдэг ааб даа Энэ гуримһаа би халта хадуурба хаб. Юундэ гэхэдэ, нэгэдэхеэр, гансал магтажа бэшээ һаа, һанаандамни тэгшэ бэшэ үлэхэ һэн: хоёрдохёор, хүн бүхэнэй наһан сэхэ, мэлигэр харгыгаар үнгэрдэггүй ааб даа. Тиимэһээ ажабайдалыень тэрэ зандань бэшэхэдээ, би муушалба бэшэ, харин үнэн баримтануудые байһан соонь дурдаба гээшэб.

Энэ нүхэрни минии зүрхэ сэдьхэл соо холодоо ябахал! амарха байгааш. Газетэдэ ехэ хүдэлөөгүй хүн гээшэ гүбши,—гэхэ мэтээр үгэдөө оруулхашанүү болоо һэм...

ХЭДЫ УТАҺААР зугаалдагшье һаа, нэгэ город ерэхэдээ, Ивалга гарааб. Саша харюусалгата секретарьяар һуури байрана олонхой ажаллажа байба. Бато Цыдыповичшье сэдьхэлээ ханаги, гидрометтехникумэй хамтын байрада багахан таһалгатай болгонхой. Типографиин басагадшье Сашада дуратай, эдеэ, сай шанадаг, урда-хойноо ородог хэбэртэй.

Басагадай шанаһан халуун эдеэ бариха болоходоо, Саша столой доодо тумбочка тайлаад, бузар зохидхон 100 граммай шэлтэй, мушхадаг таглаадһатай хариин ороной ром архи гаргаад:

— Шамайгаа хүндэлхэ үндамни энэл даа,— гээгшэ һэн...

1989 оной декабриин хуушаар Гусиноозёрск хотоһоо экспрессээр ерээд, автовокзал дээрэһээ хонходоходомни. Саша трубка абаа. Үглөөгүүр хойшоо ябаха биледээ абаад, хүрэжэ ерэхэдэ мни, гахайн тархиин өөхэтэй мяхыень, һүтэй сай шананхай, хилээмэ, холодец, колбаса стол дээрээ табинхай, хүлеэжэл байгаа даа.

Үглөөгүүр трамвайн тогтодог газарта ерээд байхадаа:

— Ааа, Ивалгада ябаа, Балдан-Доржо Бадмаев телеграмма эльгээгээ юм. Зүгөөр нүхэртээ хахасахаяа ошохо арга яашье байгаагүйл даа.

Саша мүнөө Хүхэ-Добынгоо хойно оршодог Мүнхүүлеэтын булашада мүнхэ нойроор нойрсоно.

ТҮГЭСХЭЛДӨӨ хэлэхэ юумэн гэхэдэ, үгы хүн тухай гансал һайн үгэ хэлэдэг. бошэдэг ааб даа Энэ гуримһаа би халта хадуурба хаб. Юундэ гэхэдэ, нэгэдэхеэр, гансал магтажа бэшээ һаа, һанаандамни тэгшэ бэшэ үлэхэ һэн: хоёрдохёор, хүн бүхэнэй наһан сэхэ, мэлигэр харгыгаар үнгэрдэггүй ааб даа. Тиимэһээ ажабайдалыень тэрэ зандань бэшэхэдээ, би муушалба бэшэ, харин үнэн баримтануудые байһан соонь дурдаба гээшэб.

Энэ нүхэрни минии зүрхэ сэдьхэл соо холодоо ябахал!

Н ГАЛДАНОВ,
журналист, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

ЖЭНГИРЭГ ЛЭ ХОНХОНУУД!

Энэ үдэр элдэб хонхонууд жэнгирхэ: адуунда ябаһан азаргын хүзүүндэ бүдэхи дуутай хонхонууд, үгышье һаа, театрай фойе соо—шэхэндэ урихан шэнгэн дуугаар зүжэгэй дүтэлһые хүнүүдтэ һануулаг, электро-хонхонууд. шье жэнгирхэ байха. Теэд мүнөө тад ондоо хонхонууд тухай хөөрэхэ дурам хүрэнэ.

Халаахай ба үрмэдэһэнэй хангал хаяаһаа тараан байдаг хүдөөгэй долоон жэлэй. үниной намда түрэл һургуулиингаа газаагуур һанаанай долгиной далда үргэгдэн алхалнаб.

Хон-жэн...

Зунай үдэрнүүдтэ шуураагүй хооһон һургуулида дадаһан ямаад гэшхүүр дээгүүрнь наранда игаахаяа хүсэн, һэнгэргүйгөөр хоргооһо мухарюулан, эзэдбди гэһэншүү будүүлиг янзаар алхална. Сонхын угаагдаһан шэлдэ һаяхан гараһан наранай туяа улаабтар үнгөөр наадана удангүй тэрэнь сасагаа һунаан алтарна.

Юһэн саг уды. Минии досоо нэгэ уйтарна, нэгэ сэлмэг болон зэнхынэ. Эндэ һанаха юумэн тон олон: тэдэ удаа удаагаар минии урдуур урдан үнгэрнэ. Энээхэн гэшхүүрэй перилын жэрыһэн модон тулгануудые ехэнүүд болоһон хургануудаараа адхаад үзэнэб, хэшээлһээ гээгдэхэдээ, хирпиисэ дабхасуулан табижа, маряан һагад, арай хүрэжэ шагаадаг сонхынгоо мүнөө мүрсөөм болоод байһыень гайхан тогтоноб.

Ах, Норбо, Норбо, суггаа һураһан хани нүхэрни, ши амиды һаа, үнэн бодолойм салгидан байгаа горхонһоо нэгэшье дуһал зүрхэндөө шэнгэн абаха һэнш. Бишни өөрынгөө байра һуури бэлэрэн, олон жэл дэлхэйгээр тэнһэнэйнгээ һүүлдэ багша болоод, Булагайнгаа һургуулиин газаа, хорин жэлэй саасаараа байхадам ямар ба? Сэдьхэлээ зүүлэгнэгүй байжа болохо аал? Мүнөөдэр миниий түрүүшын хэшээл ха юм.

Юһэн саг уды. Хонхо жэнгирхэ уды. Хонхо! Һанана гүш, Норбо? Ши тэрэ зун үбһэшэдэй һүниин моришон ябаа һэмнайш, бишни хашан сагаанаар бухал шэрэгшэ бэлэйб. Нэгэтэ удэшэлэн хоюулан унайн дэргэдэ, утааннаа булгаалан, нюдээ нюхажа, боргооһоной нинахада, һэр-мэр гэлдэн һуурһаа һанахал байха һэнши. Тэрэ удэшэ ши уруу дуруу бэлэйш, бухэли үдэр намдаа нэгэшье үгэ хэлээгүй һэнши. бишье, шинии эгээл һайн нүхэр һэн тула, хүхихэ эрхэгүй байгаа һэм.

Ушар шалтагаанииень асуулгадам, хамар дороо юушьеб гүбэрэн, намһаа зайлахые оролдон, отог соохоо—газаашаа, газааһаа — отог уруу буляалдан байгаа һэн ши.

— Норбо, морёо алдаа гүш?—гэжэ, залуухан хүһанууды хайрагүйгөөр таһа тайража барифан мориной хорёо тээшэ гэтэхэ зуураа нуураа һэм.

— Һалал даа намһаа.

— Норбо, хэлыш даа, ягаабши?

— Һалал даа гэнэб!

Теэд би мүхөөгөө үгтэнэ гүйб. Бүгшэм бүрхэгэй бүхэгэр боргооһонууд нэтэрүүгээр һииналадана. Гансал ши, амандаа уһа балгаһандал абяагүй һэнши.

— Норбо, хэлыш даа, — гэжэ дахин эхилхэ зуураа хахархай самса дороһоо харлан байгаа нюргыш эльбээд абабаб.

— Төөнтэй һаарални хонхоёо гээжэрхёо,—гээд үйлашоо һэнши.

Би дахин ехэл дүйгүйгөөр һамааруулха гэжэ, эрэл хүнүүдэй энхэрэлэй газаашаа гараһан зангай дулаагаар һаариташаһан гарнуудыеш эльбээ бэлэйб.

Минии өөрымни досоо уйтан болошоо һэн. Тэрэ хонхын танил жэнгирээн доро табан жэл соо хэшээлдээ унан дуһан гүйлдэһэн аад, мүнөө намар тад ондоо хонхын абяанда дадаха баатай болоһондоо уйдангүй байха аргамгүй һэн.

Һанал бодолой үүлэ маныe тараадаг дуратай һайхан хүгжэмэй орондо, тон шуулюур хүгжэм шагнахада, хүнэй досоо эгээл нимэ байдаг ёһотой.

Сагаан мүнгэн хюруулда хушагдаһан ногоон дээгүүр нюсэгэн хүлөөрөө мэлмэрһэн зүргэ гарган, эртэ наранаар тэрэ хонхоёо бэдэрэн гараа һэмди, һанана гүш? «Норбо һургуулиин һүниин харуулшанай хүбүүн бэшэ һаа, хонхоёо төөнтэй һааралай хуузүүндэ шаггагалаад хаюулхагүй һэн» гэһэн бодол тиигэ орожо байгаа һэн.

Хулисэ, Норбомни, мүнөө намайгаа!

Хулыемнай хүйтэн мульһэн амяар хяаг үбһэн хайраа һэн. Теэд хонхоёо тэрэ үглөөгүүршье, хожомшье бэдэржэ одоогүй һэмди.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо, морёо алдаһан аяншан шэнги, уруу дуруу болошоо һэнши.

* * *

Юһэн саг дүтэлнэ. Би иимэ бодолгодо абтан, танил үүдэнэй үргэн шара гуулчин барюулһаа татанаб.

— Та шэнэ багша бэшэ гүт?—гэжэ шүдэгүй хүгшэн эхэнэрэй шарьяһан хоолойгоор хэншьеб араһаам намда хандан дуугарба

Эрьелдэн харахадам, һаншагаа сайшанхай, духынгаа уршалаа һэхэнхэй, нюдээе ехээр нээһэн Норбын эжы баруун гартаа нойтон бүдэй таһархай, муухай уһатай хүнэг һалгай гартаа баринхай, нам уруу хаража байба.

— Норбын эжы, намайе таниинагүй аалта?

— Ай, зайлуул, Жалсанай Доржын хүбүүн гээшэ гүш? Ай, залуул—гэжэ ухаа алдан, хүнэгөө, нойтон бүдөө табиха газараа оложо ядан тэбдэшэбэ.

— Тиимэ, тиимэб!

Хүгшэн, этигэхэ гэһэндэл, намда дүтэлэн, гарыем урышыаһан хургануудаараа алхан, уһатаһан нюдөөрөө намайе шэртэнэ.

Би дурасхаал һанамжын шэнэ долгиндо диилдэн уяржа, үгэ хэлэхэ гэһэн аад, хоолойдом нэгэ хатуу юумэн бии болоходол гээд, дуугаржа шадабагүйб. Тэрэ эхэнэрэй гайхалтай залуу нюдэд соо хизааргүй далай мэтэ, эхын энхэрэлэй толотон байһанда нюдэнэйнгөө нёлбоһо барижа шадабагүйб.

* * *

Юһэн саг болобс. Гэнтэ харан гэһээм, бага ехэдэһэн малгайгаа нюдэн дээрээ унагаахагүй гэжэ оролдон, зүүн гараараа һарабшаһаань дүнгэһэн, баруун гартаа хонхо барифан, улаан галстуттай хүбүүхэн коридор соогуур харайжа ябаба. Зуг татан зогсоод, ехэл һонирхон, тэрэ хонхыень гэтэхэдээ, залд гэбэб.

Манай аяар хорёод жэлэй саана гээжэрхийэн гуулин хонхо мүн байба. Асилолоор ялайшатар арилгуулһан сэрэгшын шагта мэтэ, алтан шара болоошье һаань. Кремль соо байдаг Хаан хонхо мэтээр хормойһоо түгдэрөөшье һаань, тэрэ хуушанайнгаа хонхо би таниаб. Мянган хонхонууд соохоо тэрэнээ илгажа, энэ гэжэ зааха һэм.

Тэрэ хонхо мүн лэ!

Тугаарай хүбүүхэн шуумар түргэн газаашаа гараад, гашхухэ...лаараа...ааа нэгэжа, гартаа бажуунхай:

— Ороогты, ороогты,— гэжэ байжа хашхаран, тэрэ хонхоёо һэжэрэн жэнгирүүлнэ.

Мүн даа, абяаеньшье таниинаб!

Норбо, Норбо, нүхэрни, хонхошни олдоол!

Дуулана гүш, жэнгирхыень?

Харин ши сэнхир хүхэ Дунай мүрэнэй ногоон эрьедэ, тэндэ хаанашьеб даа, эдэ шэнэ үеын багашуулай Булагайнгаа һургуулиин газаа хүхюутэй дуутай энэ үдэр суглархын түлөө тэмсээд үнааш!

Манай бага балшар наһанай түүхэ, үни холын түүхэ энэ хонхын хонгёо түрэл абяан соо дахин һэргэжэ зэдэлнэ бэшэ гү?

Хонхонууд жэнгирэг, жэнгирэг лэ хонхонууд!

Талын шүүдэрэй
дуһалхан соо
Танижа өөрыгөө ядаад
үлэлэйб.
Балсан хүсөөр арайл
һулахан
Балшар наһанайм бэел
бэлэйл.
...Аггабшын сасагай
намираанда
Аянгын ходорхой жолоо
бэдэрээд,
Сэлгеэ Хэжэнгынгээ үүр
хираанда
Сэгээн манан соо тоёридэг
бэлэйб.

1960 он.

Этюд

«ИЛАЛТЫН ДУУНУУД»

А. Жамбалдоржиев поэт уран зохёолшо байхаһаа гадна, хурсахан гуурһатай журналист байһан юм. «Илалтын дуунууд» гэжэ этюдынь А. Жамбалдоржиевай «Буряад үнэндэ» түлэг ажаллажа байхада, 1964 онэй февралиин 23-най дугаарта толилогдоһон байна. Этюд соо хэлэгдэһэн бодолнуудынь мүнөөшье хуушараагүй гэжэ һанагдана.

Мэндэ ябаад, энэ этюдээ мүнөө шэнээр бэшээ һаа, магад. Саша бүришье һайнаар, сэдьхэл уярмаар бэшэжэшье болохо һэн. Теэд энэ этюд 31 жэлэй саана бэшэгдэһэн, барлагдаһан гэжэ бү мартая.

Дайе би мэдэхэгүйб, Зүгөөр хатанхай сухаари, үнгэрхэдөө жижиг амтархан һайсал жижалагдаһан юм. Санша баабай почтальоной буряад дэгэлэйнгээ хүрхэгэр үбэр улаан-удаан уулаан бэшэг гаргахые, тэрэнээ альган дээрээ долгээд, хаарта һагшаһаяа шэнгээр һагшан-һагшан байхые, һамгадай нюдэдэй сэбшалхаяа болёод, хүлеэхые, һайн һанагшаб. Баруун гараа сүмэ буудуулжа, эгэзэн түрүүн армийаа табигдаад, бусажа ерэһэн Шолхойн Михуугаан дохолог, дохолог гэһээр, Хүхэ-Добо тээшэ ябагалжа, ябаһые, тэрэ гарыень харахаяа зоной угтан сугларһые мартагшагүйб.

Бидэ үхибүүд олоороо үймилдэн: «Володя баабайн ерэжэ ябахые би түрүүн харааб, би түрүүн харааб»,— гэлдэн, нюдаралсаагүй байгша бэлэйбди. Һүүлдэнь һомоной зүблэлэй түрүүлэгшын хэн нэгэнэйлэ ороже, альганай шэнээн саарһа барюулаад гарахада, бүхэли үдэр замхангүй соностодог һамгадай үйлаан айл хотсондомнай таһархаяа болёо. Би олон юумэ мартаагүйб. Тиимэл хадаа дайе мэдэхэшьеб гэжэ һанагшаб. Лаб лэ мэдэхэл хаб.

Харин тэрэ үеын дуунуудые бүришье һайн, үсэгэлдэр зэдэлжэ байһан шэнгээр дурсагшаб. Залуу бэрэдүүд үйтахан клуб соогоо сугларраад, керосинай дэнгэй бүрүүлхэн гэрэлдэ борбойлдожо, даарһан туулайнуудшэнги, бэе бэедээ няалданхай һууха. Тэдэнэйл сэжэлын оёорһоо шэргэшэгүй утаар дуунууд мултаран гараад, зэдэлжэл, зэдэлжэл байха.

Баталсан гансам үгыл даа.
Баруунхан дайндаа
мордонхойл даа,
Заабайл, эжыи
юрөөлтэйл даа,
Баатарнууд болоод
бусахал даа,—

гэжэ ямаршьеб бодолгото болонги, нэгэ бага үйтайгаар соностохо. Тэд хожомынь.

Хартан дайсанай
хүсэтэйшье һаа.
Хабатай байха
манай хүбүүд.
Харшан Гитлерэй
мэхэтэйшье һаа,
Хамха сохихол
манай хүбүүд,—

гэжэ эршэтэйгээр, зоригтойгоор зэдэлжэ эхилээ һэн. Дайнай һүүл багта:

Акуулһаа Европые
сүлөөлжэрхёод,
Амарагхам намдаа
бусахань ха,
Алуурша фашистые
һүнөөжэрхёод,
Абал, эжыдээ
бусахань ха,—

гэжэ танигдашагүй солгёоноор, дорюун омогоор мүнөөхил ихэнэрнүүднай дуулалдагша болэй. Хажуугаарнь орден, медаль, ханхинуулһан хүбүүдшье бии болоожо эхилээ, бүдүүн хоолой нинлүүлэгшэ һааб даа.

Эдэ дуунууд манай Илалтын, манай Совет Армида этигэлэй дуунууд байгаа гэжэ мүнөө һанагшаб. Үнэхөөрөөшье, манай армитай тэнсэхэ хүсэн дэлхэй дээрэ бии аал гэжэ тиихэдэ шэбшэгшэ болэйб. Тиимэшье һаа, мүнөө амгалан байдалай дуунуудта дадааб, үлүү дуратайгшаб. Амгалан байдалай дуунууд ерэлдүйн үетэнэй шэмэг болон зэдэлэг лэ,

АГГАБШЫН САСАГАЙ НАМИРААНДА...

Аггабшын сасагай
намираанда
Ардагхан бороёо
эмээллээд,
Ургыгаар хүхэрөө боро
хараанда
Ушарсандаал зоридог
бэлэйб.
Туруупайнь аялгаһаа
эхи абан,
Тунаһан аргалай манан
дээгүүр
Хотогор Хангайн дабаа
дабан,
Хонгёо хүгжэм зэдэлдэг
бэлэйл.

ШҮЛЭГҮҮДЭЙНЬ ДЭБТЭРҺЭЭ

НАМАРАЙ ЗУРАГУУДҺАА

Саадай хуушан зүргөөр
алхалнам.
Сагаан үүлэтэ огторгой
гэтэнэм,
Үшөө һалбараа сэсэгүүд
ханхална.
Үнгэрөөл теэд зун,
мэдэнэм.
...Намдуу аалин һэбшээн
үлеэжэ;
Набшаһан хиидэн урдам
унабал.
Намда уряалайнгаа
тэмдэг нигэжэ,
Намар эльгэн, ерэһэнээ
баталба.
Адхарна үдэр бүри
һар-шэрхэн
Аадаршье бэшэ, бороо
хэбэртэй.
Огторгой—оёороо
соороһон торхо—
Олон зантай аад, аамартаа
бэрхэтэй.
Хуряаха тараа норгоод
һаа.
Хурын үүлэн арилнал
задараад
Ажал һаатуулһандань
тэрээндэ байз...
Акт бэшэхэм
түрүүлэгшэтэй хамтараад.

1955.

* * *

Сэнхир Байгалай номин
эрьеэ;
Сэсэгэй үнэр намай
садхаанал
Сэлгеэн һүни маряан
эрьеэд
Сэлеэтэй байһан сонхым
хаанал
Одо мушэдэй аадар бороо
Орожо эхилнэ миралзан
илалзаад
Харанхы туннель соо
шунган хороод,
Хабсагайн дундуур поезд
зуралзаа...
Сэдьхэлни хүсэнэл хэтэдээ
дуулан,
Сэнхир Байгалай эрьеэр
эрмэлзээхээ
Одо мүшэдтэ аадараар
угтуулан.
Оёоргүй уһанайнь долгёор
хэлбэлзэхээ.

1955.

* * *

Хонжэн эндэ.
Манан хадаараа
Хонин нэхы хүнжэлөө
татана,
Нарһад эндэ ногоон
жадаараа
Наранай элшын годли
угтана,
Булагай һэрюухэн уһанда
садаад,
Буга өөдөө һэмээхэн
гарана.
Баяхан үнгэрһэн поездын
утаан
Һаглагар эбэртэнь
һубигдан гарана.

1955.

Дурсан, сэдьхэн ябадагби

Нютагайнгаа бэлигтэй уран зохёолшо, журналист Александр Жалсанович Жамбалдоржиевые таниха, мэдэхэ болоһоншье һаа, аха нүхэрэйнгөө олохон лэ һайн таланнуудыень үшөөл мэдэхэгүй ябааб. 1977—1979 онуудта «Буряад үнэн» һониной редакциин секретариадта суг хүдэлһэн сагаа ходоо дүтөөр дурсан, сэдьхэн ябадагби. Аха нүхэрэйнгөө бэлигтэй уран зохёолшо, журналист, оршуулагша байһыень эгээл энэ үедэ мэдэрһэнби.

Ажабайдалай ямарханшье асуулгалнуудаар Жалсановичта хандахада, ходоо тодорхой хариу үгэдэг, аргагүй ехээр уншадаг, мэдэһэнээ мартадаггүй— одоол һонор толгойтой байһан юм. «Далай, ши тэбдүү хүн байнаш. Энээхэн жажалда бодомжотой намдуухананаар хүдэлхэ хэрэгтэй. Бага-сагын юумэндэ сэдьхэлээ бү хүдэлгэ саашань»,—гэһьень мартадагүйб.

Александр Жалсановичайнгаа ажалдаа ерэд, аахилан, уухилан столойнгоо саана тэбхыжэ һуухыень хаража байһан бинь мүнөөдэрэйнгөө дүрбэн македые хэзээ табижа дүүргэхэл хабши гээд түрүүшын үедэ һанадаг һэмби.

Уданшьегүй тэрэмни дүрбэн хабтаһаяа дүтэлүүлээд, столойнгоо һугалга нээжэ, газетэдэ толилогдоһон нинтэ гаршагуудайнгаа зурагуудые бэдэржэ эхилшэхэ даа. Бэдэрхэ һамбаандаа үглөөлэрэйнгөө дугаарта хаана, ямар статья, мэдээсэлнүүдые табиха бодомжолдог, үгышье һаа, энээхэн үедөө ажабайдалдахи элдэб ушарнуудаа һамааран амардагшье байһан юм гү даа гээд багсаадагби.

Арбаад минутын туршада бэдэрһэнээ бэшэнһээнь амяарлаад, македээ табижа орохо. Тамхи татахын туршада гэхээр саг соо македээ табижа дүүргэжэрхёод, тэдэнээ тон анхаралтайгаар харан һууха.

Хэн нэгэнэй хэблэлдэ бэлдэһэн материалые Александр ахатан уншахадаа, даншье элдэбээр ерэлдэггүй, авторай бэшэхэ маяг хэлбэриинь үлөөдэг, даншье халирхай муугаар бэшэгдэһэнь машинкадаа өөрөө һуугаад, шэнээр сохёодхидог байгаа.

Буряад орондо нилээд мэдээжэ, нэрэ солотой поэдүүдэй, уран зохёолшодой хүл дээрээ гараха хэрэгтэ Александр Жамбалдоржиевай оруулһан хубитань сэгнэшэгүй байха. Урдань Түбэй хэблэлээр номоо гаргаагүй хүн СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүнээр абтадаггүй байгаа. Ушар нимэһээ А. Жамбалдоржиев олохон хүнүүдэй бүтээлнүүдые сэхэ оршуулжа үгэһэн байха.

Хэзээ нэгэтэ Александр Жалсановичта туһалуулһан зохёолшод гуурһа нэгэтэ бэлигтэй нүхэрэйнгөө нэрые мунхэлхэ талаар хэмжээ ябуулганнуудые хараалжа, республикынгаа засагай зургаануудта хандаха бээ гээ һанагдана. Энэшье талаар журналистнуудшье мини байхагүй эзэргэтэй.

**Д. ХУ

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо

ҺҮРӨӨТЭ ДАЙНАЙ ЖЭЛНҮҮДТЭ

Дурсалга

Түүхэ тухай тобшохоноор. Гушаад-дүшөөд онуудай үеэр Эхин-Чисаанада «Коминтерн» гэжэ колхоз байһан юм. Энэ ажахын гэшүүд мал ажал гол түлэб эрхилхынгээ хажуугаар ороохо тарыа яһала үргуулжа абадаг һэн. Эгээл тэрэ үедэ Чисаанын голоор ажаһуудаг, ажалладаг зон Хориин аймагай мэдэлдэ ородог байгаа. Һүүлдэнь жараад оной һүүл багаар Худан, Хэжэнгэ, Чисаана голнуудаар ажаһуудаг улад амяараа таһаржа, Хэжэнгын аймаг байгуулжа, тэрэнэй мэдэлдэ ороһон түүхэтэй юм.

Табяад оной түрүүшын хахадаар бишыхан колхозуудай хамтарал эхилжэ, «Коминтерн», «Сталин» ба «Улаан тарыашан» гэһэн ажахынууд нэгэдэжэ, түрүүн «Коммунизм» гэжэ колхоз болгогдоһон аад, һүүлэй жэлнүүдтэ Чисаанын совхоз эмхидхэгдэһэн байна. «Улаан тарыашан», «Коминтерн» гэжэ колхозуудай урдань байһан газарта мүнөө болоходо, шорыншье модоной үлөөгүйнь ехэл харамтай.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ба тэрэнэй һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахыда хүдэлжэ байһан хүнүүдэй ажалайнь аргагүй хүндэ байһаниинь эли. Хэжэнгын аймагай малшад, тарыашад эдэ һүрөөтэ жэлнүүд соо эсэшэ сусашагүйгөөр хүдэлжэ, Илалтын үдэрые дүтэлүүлэлсэһэн хүнүүд гэхэдэ алдуу болохогүй.

«Коминтерн» колхозой һүнэй нэгэ фермын һаалишадай, үхэршэдэй дайнай үедэ яажа хүдалдэг тухайнь энэ статья соогоо дурсаха гэжэ һанаһан хүсэл урдаа табяаб.

* * *

...Энэ ажахы тэрэ үедэ һүү һаалиин хоёр фермэтэй байһан юм. Нэгэ фермэнь Хулхисөөндэ, нүүдэдэнь Шабартала һуурижаһай байгаа. Дайнай үеын байдалаар Шабартын фермын һаалишадай эрхилһэн ажал хүдэлмэри тухай хөөрэхэдэ нимэрхүүл даа.

Фермын буусань колхозой [illegible] модо болохо зүүн таладань, Шабартын голой баруун бээдэнь оршодог һэн. Тэндэ тэрэ үедэ 8—9 эхэнэрнүүд һаалишадаар ажаллагша бэлэй. Һаалишан бүхэниинь тус тустаа 18—19 үнездые харуулһалдаг байгаа.

Эдэнэр даажа абаһан малаа үбэл зунгүй, хабар намаргүй харуулһалжа, ажалдаа үндэр дүн түйлахые, Улаан армиин сэрэгшэдые һү, мяха, тоһоор арга шадал соогоо хангахые яһала орологшо һэн. Гушаад-дүшөөд наһанай шииграг хүдэр эхэнэрнүүд хажуудаа жаахан үхи хүүгэдээ дахуулан ажалладаг ябаа. Эдэнэрнай хэд бэ гэбэл: эгэшэ дүү болохо Цыбикова Долгор Цыбиковича Цыбикова Бальжит Цыбиковна хоёр, Цыренова Долгор Цыреновна, Дылыкова Гымаа, Рабданай мама (Цыбикжап), Хайдапова Цыбик Хайдаповна, тэрэнэй басаган Цырмаа, Цыдыпова Цыбик, Доржиева Цыбжит, Гатапова Цыбик, Мункуева Жибзема гэгшэд болоно. Эдэ нэрлэгдэһэн һаалишад бултадаа нэгэ үедэ хүдэлөөгүй, харин хэдэн жэлэй туршада өөһэд өөһэдынгөө мал бэе бэедээ дамжуулан үгэлсэжэ, ажаллаһан байгаа бшуу.

Зундаа фермын малшад колхозой правленийн зарлигаар үнеэдээ гурба дахин һаадаг һэн. Энэмнай нилээд унжагай тушаарыу ажал гэжэ тоологдодог байгаа һааб даа. Үбһэнэйшье үедэ тэдэнэр үнеэдээ үлэртэ гурба дахин һааха баагай бологшо бэлэй. Һаалишад үглөөнэйнгөө һаам дүүргэһээр, зуһаланһаа 4—5 модоной зайда оршодог үбэлэйнгээ буусада мори тэргээр ерэжэ, фермынгээ малда үбһыень сабшажа хуряадаг байгаа. Үдэ багаар зуһаландаа һөөргөө бусажа, үнеэдээ һааһан хойноо үдэшэ болотор дахин үбһэндөө ошогшо һэн.

Тэрэ дүшөөд оной үеэр малшад өөһэдөө үбһээ бэлэдхэдэг заншалтай байһан гээшэ. Тэрээнһээ гадна һаалишад үдэр бүхэндэ һааһан һүеэ юһэ-арба модоной газарта оршодог Загаһатын тоһоной заводто ээлжээгээр тушаагша бэлэй.

Намар болоходо, эдэнэр һаамайнгаа хоорондо ургаса хуряалгада хабаадалсажа, боолто боодог, молотилкодо хүдэлдэг байгаа юм. Ондоо ажалһаа арсаха эрхэгүй үе саг байһан гээшэ.

Дайнай, 1941—1945 онуудаар, хүдөө ажахын байдал угаа хүндэ хүшэр байһан гэжэ мүнөөнэйшье залуу үетэн һайн мэдэхэ ёһотой. Хамаг бүһэтэйшүүлэй сэрэгтэ татагданхай дээрэнээнь хүдөөгэй бүхы ажал эхэнэрнүүдэй, 7—16 наһатай гүлмэрхэн үхибүүдэй эөм дээрэнь тудаа ха юм. Эдэнэрэй хүсөөр лэ бүхы юумэмнай хэгдэдэг, бүтээгдэдэг байһаниинь мүн лэ эли.

Тэрэ үедэ мал ажалда машина, трактор, оньһон техникэ гэхэ мэтэ юумэн огто байгаагүй. Колхозой ЗИС-5 түхэлэй ашаанай ороһоол [illegible] Улаан армида татажа абажархёо. Иимэ байдалда ороһон һаалишад бүхы ажалаа бар хүсөөрөө, улаан гараараа хэжэ гарахал даа. Үнеэдээ эдеэлүүлхэ, үбһээ, һолоомоёо, түлеэгээ, мүльһээ өөһэдөө шэрэжэ асарха. Дал, хорёо соохиёо арилгаха, хананнуудаа шабааһаар шабажа дулаалха, ерэхэ жэлэй үбэлжэлгын хохир бэлэдхэхэ, үхэр малаа хоёргүрбан модо зайда туужа, уһалха ажал илангаа үбэлэй үедэ барагдаха һэн гү даа. Үдэрэй богонидо малаа эдеэлүүлһээр, уһалһаар, шабааһа шээһыень түүжэ суглуулһаар ябатаршни, үдэршни барагдашаха байна ха юм.

Малшадай байдаг гэрнүүдынь жааханнууд, тулюурханшье, үбэлдөө досоонь хуйтэхэншье байгаа. Дайнай жэлнүүдтэ эдэ гэрнүүдые хэн зааһабарилжа, зааһажа үгэхэ байгааб даа? Дархашуул гэһэн хүнүүд байгаагүй бшуу.

Үбэлдөө эдэнэрэй түлихэ түлеэниинь ехэнхи ушарта сэбдэгтэйл байхаяал һанаха, мүнөөнэйхидэл адли сажан гэхэ гү, али хуурай хатаагдаһан түлеэн хаанаһаа байхаб. Малшад сүлөө сагаа оложо, хоёр хүнэй хюрөөдэдэг хюрөөгөөр түлеэгээ бэлэдхэхэ, үдэшын һаамай һүүлээр харшиинай лаампын бүрүүлхэн гэрэл доро эдеэ хоолоо бэлдэжэ, үхи хүүгэдээ эдеэлүүлдэг байһан юм.

Нимэрхүү байдалда ажаһууһан тус ажахын малшад гуниг гашуудалда хэзээдэшье баригдажа ябаагүй, харин шэн зоригтой, ажал хүдэлмэридөө эдэбхитэй, ходоодоо хүхюун зугаатай ябагша бэлэй. Үбэлэй һүнинн угада бэе бэеындээ сугларжа, һүүлэмхи лаампын гэрэл доро шагай наадаха, таабари таалсаха, дуугаа дэлгэхэ, ерээдүйн сагаа түүхэлэн хөөрэлдэжэ, үдэшээ үнгэргэдэг, үгышье һаа, гэр бараандаа үхи хүүгэдэйнгээ хубсаһа хунар оёхо, халааһа табиха ажал барагдаха бэшэ даа. Мүнөөнэйхидэл адли радио, телевизор, кино, наадан гэхэ мэтэ байгаагүй ха юм. Дайнай үеын байдал нимэрхүү зураглалтай байгаа бшуу.

Тэрээнһээ гадна дайн дажар айл бүхэндэ ямар ехэ уйдхар гашуудал асараа гээшэб?! Энэ нютагай зон ганцааран бэшэ: мүн бүхы СССР гүрэнэй үндэһэ яһатан хүргшэн залуугүй Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ, илангаала тэрэнэй һүүлшын жэлнүүдтэ үсэд шангаар, нюргаяа тэниилгэнгүйгөөр хүдэлжэ гараа ха юм. Тэдэнэрэй тоодо Шабартын һу һаалинин фермын малшад, һаалишад, үхи хүүгэд эрхим ажалаараа Улаан армидаа сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэнэн габьяатай. Нигэжэ Совет зоной шэн габьяатайгаар хүдэлнэнэйнь ашаар манай гүрэн һүрөөтэ дайсаная даража, амгалан сагай байдал тогтооһон байна гээшэ. Тэрэ сагһаа хойшо аяар 50 жэл удахагүй гүйсэхэ ь.

Энэ фермын дээрэ дурсагдаһан һаалишадай олонхиниинь үндэр наһа наһалжа, 80—90-дээ хүрөөд, аяланхай. Тэдэнэрэй дайнай шэрүүн хатуу жэлнүүдтэ эрхилжэ ябаһан ажалыень үхи бүүдынь, аша гушанарынь мүнөө нютаг дээрээ саашань амжалтатай үргэлжэлүүлжэ ябана.

Тэрэ холын табн гаран жэлэй саада тээ хара хүлһээ гамнангүй хүдэлһэн, амиды мэндэ һууһан ажалай ветерануудта, наһанһаа нүгшэһэн Шабартын һаалишадай үхи хүүгэдэнь нимэ үреэл өөрынгөө зүгһөө зорюулнаб.

Заяантнай ехэ болжо
Жаргалтнай һайхан болог.
Аглаг арюун дайдадаа
Амар тайбан ябагты.
Арад зондоо хүндэтэй
Үндэр наһа наһалжа,
Үлзы һайхан ажаһуугты!

Галсан ЦЫБЖИТОВ,
ажалай ветеран.

XVII жаранай модон хүхэгшэн гахай жэл (1995-1996 он)

ХАБАРАЙ ДУНДА ШАРАГШАН ТУУЛАЙ ҺАРА

Буряад литэ	28	29	30	1	2	3	4
Европын литэ	27	28	1	2	3	4	5
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понед	Мягмар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	шарагшан үхэр	сагаан бар	сагаагшан туулай	хара луу	харагшан могой	хүхэ морин	хүхэгшэн хонин
Мэнгэ	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан
Һуудал	шорой	түмэр	огторгой	үһан	уула	модон	хии

Гарагай 2-то буряад литээр 28 (февралиин 27).

Шарагшан үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Энэ үдэр үхэр худалдаха, хутага, шүбгэ, һүхэ дархалха, модон бараа хэхэ, тангаригһаа арсаха, эльбэ дараха, бурханда мүргэхэ, хэшэг даллага абаха, аршаанаар угааха, нүгэлөө наманшалха, нүүхэ, эм найруулха, лусуудта мүргэхэ, үргэл үргэхэ, дасан (дуган) һэргээхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр ном шагнаха, замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бэри буулгаха, худалдаа наймаа хэхэ, хээрэ нухэ малтаха, юумэ бузарлаха, хүниие үзэн ядаха мэтые тэбшэгты. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хэрүүл гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 3-да буряад литээр 29 (февралиин 28).

Сагаан бар, 5 шара мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Ноёндо хандаха, дасан (дуган) һэргээхэ, дасан дуган, бурхан, ном, субарга арамнайлха, ном оршуулха, ном номнохо, модо сабшаха, тангаригаа хуряаха, агнаха, хэшэг даллага абаха, мал үүсэлхэ, дайсаниие помгоруулха, ада шүдхэр дараха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин эм найруулха, замда гараха, бэри хүргэхэ, гэрэ [illegible] Закаменск хотын соёлой байшангай ехэ зал соо спортын ветеран Санжиев Бадма Бандеевичэй шанда хүртэхын түлөө бүхэ барилдаагаар мүрысөөн үнгэргэгдэбэ. Зал соо хүнүүд багтахаар бэшэ сугларба. Һууха һуургүй үлэһэн хүнүүд ханын хажуугаар хүл дээрээ зогсохо баатай болобо.

Уданшьегүй гоё һайхан буряад хубсаһа үмдэһэн хоёр залуу эрэшүүл тайзан дээрэ гаража, Бадма Бандеевичэй 65 наһанай ойгоор халуунаар амаршалаа. Һүүлээрнь хүшэгэ нээгдэжэ, тайзан дээрэ спортын ветерануудыг һубарилдаһаар гаража ерэбэ.

Буряад хүгжэмэй аялга доро хоёр бүхэшүүл барилдаанай элдэб арга мэхэнүүдые харуулан, бүргэдэй хатар гүйсэдхэнэ. Мүн хоёр залуу эхэнэр гаража, амаршалгын хатар наадаба.

Манай үнинэй дуушад Дулма Шойдорова, Ольга Будаева, Мария Дударева, Радна Будаева гэгшэд лимбын аялга доро буряад арадай урданай дуунуудые хангюурдан, һайхан үреэлнүүдые хэлэжэ, харагшадые баясуулба. Залуу дуушад Долгорма Очирова, Валерий Парпаев, Татьяна болон Юрий Шагдуровтан шэнэ дуунуудые дуулажа, харагшадай сэдьхэл уяруулан, мүрысөөе шэмэглэбэ.

Эндэ үшөө һайшаалтай юумэн гэхэдэ, Улаан-Удын 1-дэхи лицей-интернадта һурадаг Дима Цыренов таабайдаа. Бадма Бандеевичтэ бэлэг болгон, дуу дуулаба. Дима нёдондо «Наранай туяа» гэһэн республиканска конкурсдо илажа, лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Тиигээд лэ, энэ лицейдэ һурахаяа абтаһан гээшэ. Мүнөө Дима зургаадахи класта гансал 4—5 сэгнэлтэнүүдтэйгээр һурана. Энэ хүбүүе телевизорээршье харагдаһан байхат, гоё хоолойтой дуушан юм.

Зай, иигээд ойн баярай үдэшэ тухай хөөрөөгөө үргэлжэлүүлэе. Залуушуулай хэрэгүүдэй, туризмын, физкультура болон спортын талаар таһагые даагша Баяр Бадмаевич Жамсуевта үгэ үгтэбэ. Спортын ветеран Б. Б. Санжиевай намтар тухай тобшохоноор мэдээсээд, Бадма Бандеевичые халуунаар амаршалхыень ДЮСШ-гэй директор Петр Жамсаевич Доржиевта, үшөөшье олон хүнүүдтэ үгэ үгэжэ. Б. Б. Санжиевта һайн һайханиие хүсэбэ. «Хүбүүмни, басагадни, хүрьгэдни минии 65 наһые тэмдэглэе гэжэ хэлсээ һэн. Тиимэһээ мүнөө нимэ юумэн боложо байна гээшэ» гэжэ Бадма Бандеевич мэдээсэхэдээ, энэ найр наада эмхидхэжэ байһан хүнүүдтэ, спонсорнуудта баяр хүргэбэ.

Бадма Бандеевичэй намтар тухай хэдэн үгөөр хэлэхэдэ, нимэ. Энэ хүн Нурта тосхондо түрэһэн юм. Тэрэнэй залуу наһан дайнай үеын жэлнүүдтэй дайралдаа. Арбан хоёртойһоо үетэн нүхэдтээ хамта түрэл колхоздоо хүдэлжэ эхилээ. Дайнай һүүлээр Гусиноозерскын горно-промышленна һургуули дүүргэжэ ерээд, проходчиоор, модо отолгошоор хүдэлөө. Харин һүүлэй арбан найман жэлэй туршада Холтоһоной уурхайда ажаллаа. Эндэһээ 1984 ондо пенсидэ гараһан юм.

Б. Б. Санжиев ямаршье ажалда хүдэлхэдөө, спорттой ходоодоо харилсажа ябаа. Тиимэһээл мүнөө хүнгэн, сарюун ябана гүб даа. Табяад онуудта бүхэ барилдаатаар республикын чемпион болоһон юм. Районой мүрысөөнүүдтэшье бүхэ барилдаашадай дунда түрүүлдэг һэн.

Багахан забһарлалай һүүлээр мүрысөөн эхилбэ. Энэ үдэр 230 спортсмен бүхэ барилдаагаар хаба шадалаа туршажа, нэн түрүүн эгээл хүнгэн шэгнүүртэн (28 килограмм) мүрысөө нээбэ. Шүрдэгэрхэн бэетэй хүбүүд хибэс дээрэ гаража, барилдаан эхилнэ. Хүбүүдэй дундаһаа, Хамни һууринһаа Доржо Хандуев 1-дэхи, Бүргын баатар Булат Бадмажапов 2-дохи, Мэлын Амар Сосоров 3-дахи һууринуудые эзэлбэ.

Эндэ илажа гараһан барилдаашадые бултыень нэрлэхын аргагүй ааб даа. Тиимэһээ 35, 45, 50, 55-һаа дээшэ килограмм шэгнүүртэй хүбүүд соohоо нэгэдэхи һууринуудые эзэлэгшэдые нэрлэе. — Хамниһаа Алдар Цыренов (35), Утаатаһаа Дима Дымпилов (45), Михайловкаһаа Солбон Дондоков (55), 55 килограммһаа дээшэ шэгнүүртэн соohоо Михайловкаһаа Дондок Бакшеев гэгшэд түрүүлбэ. Харин Михайловкаһаа Дондок Бакшеев чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, эрье хонёор шагнагдаа.

Эрэшүүлэй дундаһаа 65 килограммай шэгнүүртэн соohоо Николай Тарбаев (Закаменск) нэгэдэхи һуури эзэлбэ. Энэ хүмнай бэлигтэй артист байхын хажуугаар, үшөө бүхэ барилдаашан байһанаа гэршэлбэ.

Хамниһаа ерэһэн барилдаашан Константин Шагжеев 75 килограммай шэгнүүртэнэй дундаһаа нэгэдэхи һуурида гараа. Тэрээнһээ дээшэ шэгнүүртэн соohоо Утаатаһаа Чингис Цыбиков түрүүлбэ. Зуу гаран килограмм шэгнүүртэн соohоо томо барилдаашадтай тэнцэхэ хүн олдобогүй. Абсолютна чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө Чингис Цыбиковтэй Николай Тарбаев барилдахадаа, аргагүйл, эдэ хоёр барилдаашадһаа хүсэ багатай байжа, диилдэшэбэ даа. Тиигэжэ Чингис Батоевич Зааминай аймагай абсолютна чемпион боложо, бахал хониц шагналда хүртэбэ.

Энэ үдэшэ таби, жаран наһатай шамбай барилдаашад байһан спортсменүүд хаба шадалаа үзэлсэхээ хибэс дээрэ гараба. Эдэн соohоо барилдаанай мэхэ гохые үшөөл мартаагүй шадал шандааһаяа алдаагүй Сергей Цыренович Бальжитов (Михайловка) нэгэдэхи һуури эзэлбэ, Гомбо Янжинимаевич Жапов (Сагаан-Морин) хөрдохи, Василий Дашеевич Жаргалов (Шара-Азарга) гурбадахи һуурида гараа. Эдэнэрэйнгээ хүсэ шадалаа үзэлсэжэ байхада, танилнуудынь хүхилдөөшье, энеэлдээшье даа.

Бадма Бандеевичэй 65 жэлэй ойн баярай үдэшэдэ зорюулагдаһан мүрысөө үнгэргэлгэдэ олон тоото спонсорнууд туһа хүргөө. Тэдэнэй тоодо Шара-Азаргын, Үлэргшэнэй тарыашадай ажахынууд, Зэдын комбинат, мяханай комбинат, хэлхеэ холбооной, социальна хамгаалгын таһагуудта бултанай зүгһөө баяр баясхалан хүргэгдөө. Эдэнэй туһаламжаар лэ мүрысөөнүүдтэ илажа гараһан барилдаашадта үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа.

Дүнгүүдые согсолходо, Хамниин команда нэгэдэхи һуури, Михайловкынхид хөрдохи, Закаменск хотын команда гурбадахи һуури эзэлбэ.

С. ХОЙЛОКОВА.
Закаменск хото.

ХАРАГШАДШЬЕ ОЛОН БАЙБА

Спорт

Хоёрдохи жэлээ шалгарба

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулагдажа, ЛВРЗ-эй шатарай клубай түрүүлэгшэ Б. Сампилов илажа гараа һэн.

Базаржаб Сампилов бэрхэ шатаршад—спортын мастерта кандидадууд Анастасия Агафоновае, Африкан Андреевые, Михаил Леоновые, Владимир Агафоновые илаһан, Андрей Крылов болон Анатолий Раднаевтай тэнцэһэн, Владимир Талхановта, Иван Тулохоновто шүүгдэһэн байгаа.

Улаан-Удын прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэришэн, спортын мастерта кандидат Африкан Андреев 7,5 очкотойгоор хоёрдохи һуури эзэлбэ. ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн спортын мастерта кандидат Владимир Агафонов тэрээнһээ хаһад очкогоор гартажа, гурбадахи шанда хүртөө.

Иван Тулохонов, Михаил Леонов гэгшэд түс тустаа 6 очко абажа, удаадахи һууринуудта гараба. С. Назаров, Ю. Бочкарев, А. Санжиев гэгшэд эрхим зургаанай тоодо ороо.

Мүрысөөнэй түгэсхэлдэ блиц-турнир үнгэргэгдөө. Эндэ Владимир Агафонов 9,5 очкотойгоор илалта туйлаба. Залуу шатаршад Иван Тулохонов, Игорь Мельзинов гэгшэд удаадахи һууринуудта гараһан байха юм.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ДЭЛХЭЙН ҺОНИНОЙ ДЭЭЖЭҺЭЭ

ХАРУУЛШАД, ХАРУУЛШАД...

Нохойнуудые эгээл эрхэ харуулшад юм гэжэ бидэ[illegible] бултадаа мэдэхэ аабзаб[illegible]даа. Галуунууд баһал тиг[illegible] юм гээ һаа, гайхаха зон ол[illegible] байха. Харин элжэгэнүү[illegible] нимэ уялга дүүргэжэ ша[illegible]ха гэбэлнай, этигэхэшьег[illegible] зон олдохо.

Зүгөөр койодуудай (Хой[illegible] Америкэдэхи шононууд) [illegible]нидтонь болоод ямаануудта[illegible]ходо добтолдог болоходо[illegible] Техасай фермернүүд тэ[illegible]нээ хамгаалагшадаар эли[illegible]жэгэнүүдые хэрэглэхэ гэ[illegible]шиидэбэ. Нохойнуудһаа и[illegible]гаатай юумэниинь гэхэдэ, [illegible]жэгэнүүдтэ тиимэ онсо [illegible]харал огто хэрэггүй юм. Ти[illegible]гээдшье хонид, ямаадта[illegible]хамта эдеэлнэ, хононо ха [illegible] Харин койодуудай бин[illegible]ломсоорнь элжэгэнүүд ёһ[illegible]той эгнуури хэжэ эхид[illegible]юм ха...

* * *

Африкын түбэй районуу[illegible]та болон Гвинейн эрьэ[illegible]ажаһуудаг угсаатан мүн[illegible] болотороо питонууд эгээл [illegible]хим харуулһалагшад юм гэ[illegible]тоолодог зандаа. Эдэнэр[illegible]харуулһан доро багахан [illegible]бүүдээ орхидог байһаниг[illegible]гайхалтай. Питонууд үхи[illegible]бүүдые гэрһээнь холо таб[illegible]даггүй, хорото могойнуудта[illegible]абарлаг, ангуудай добтолго[illegible]һоо һэргылдэг, нэгэ газа[illegible]һаа нүгөө тээшэнь абаа[illegible]даг юм.

Эндэ залуу питонуудые[illegible] хэрэглэдэг юм. Наһатай б[illegible]лоходоо, питонууд харуулһа[illegible]доронь байгшадтаа аюулта[illegible]болодог.

* * *

Мүнөө үедэ Баруун оро[illegible]нуудта могойнууд (гремучи[illegible]гэдэгүүд) хэрэглэгдэдэг бо[illegible]лонхой. Тэдээниие хоohо[illegible]байра, ювелирнэ дэлгүүр[illegible]нүүдэй витринэнүүд, скла[illegible]дууд руу—хулгайшадай оро[illegible]хоёо ходо һэдэдэг газарнуу[illegible]руу һүни болоходо табижа[illegible]хидаг байна. Зарим эзэд э[illegible]могойнуудай абяа бэшэһэ[illegible]магнитофонуудые табидаг.

* * *

Могойнуудые харуулша[illegible]болгохо гурим манай оро[illegible]соошье баһал хэрэглэгдэдэ[illegible]болобо. Санкт-Петербург[illegible]ажаһуудаг зоной зарим[illegible]нинь нохойнуудые барихаг[illegible]болижо, питонуудые худа[illegible]дажа абана. Байрануудта[illegible]харуулһалуулхада тон та[illegible]рамжатай, хойноhоонь тиим[illegible]нариналр харуулһалха хэрэ[illegible]гүй, эзэдтэй айхабтар үнэ[illegible]сэхэ байдаг гэжэ мэргэжэ[illegible]тэд тоолоно.

* * *

Киров хотын коммуналь[illegible]на байрануудта нохой боло[illegible]минсгэйнүүдые барихаг[illegible]арсажа, гүрбэлнүүдые аба[illegible]жа байлгана. Эдэнэр юр[illegible]бусын санитарай үялгатай[illegible]дые тон һайнаар дүүргэг[illegible]Бүхы байра соогуур тэдэнэ[illegible]урагша, хойшоо шуранаг[illegible]гүйлдэжэ, тархаануудта болго[illegible]абаахайнуудые хуу эдиг[illegible]байха юм.

* * *

Байрануудсоо хулгай х[illegible]хэ ябадалнуудай улам оло[illegible]боложол байхадань, гэрэ[illegible]эзэд зөөри зөөшэсэ хамгаа[illegible]ха, аршалха элдэб арганууд[illegible]дые бэдэрнэ, олоно. Тиих[illegible]дээ ой ухаанда орошогүй[illegible]юрэ бусын аргануудые хэрэ[illegible]лэдэг байха юм. Жэшээлхэ[illegible]дэ, энэ арга.

Армавир хотодо ажаһуу[illegible]даг Владимир Евгеньевич И[illegible]тэгшын гэртэ дүтэлхэ нютаг[illegible]гай хүнэй олдохонь хүшэ[illegible]лэ байха. Одоол энэ ушаг[illegible]гайхахаар бэшэ ааб даа. Гэ[illegible]соонь эреэн гүрөөһэн байг[illegible]ланхай ха юм. Тэрэ багахан[illegible]Зүгөөр томо эреэн гүрөөһ[illegible]нүүдһээ дутуугүйгөөр эрхи[illegible]дэг байна.

Лёвик гэжэ нэрэтэй бол[illegible]һон эреэн гүрөөһэхэни[illegible]Владимир Евгеньевичтэ н[illegible]хэрынь бэлэглэһэн байгаа[illegible]Лёвик гансал эзэдээ бол[illegible]тэрээнтэй наадаха тон д[illegible]ратай хүршынгөө үхибүүд[illegible]өөрын зон гэжэ тоолодог. Л[illegible]вигой ёхэ болохоёонь, яа[illegible]болоноб? Зоопарк руу т[illegible]шаахал болохо юм ааб даа[illegible]Мүнөө дээрээ Владимир Е[illegible]геньевичэй гэртэхин һана[illegible]амарханаар унтаха аргатай[illegible]

(Һонинуудһаа абтаба).

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай— 2-66-76, таһагууд, политин-политическэ— 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай —2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олоннитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95, Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19; Закаменскда—30-61, Баргажанда—91-6-40.
Һонинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-23-67, вахта—2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй
Индекс 50901. Хэһэг 5185.
Стереотипта тушаагдаһан саг 19.30.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 35.